

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІЧНИЙ

Кафедра економіки та фінансів

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

і контрольні завдання щодо виконання практичних занять
для здобувачів вищої освіти початкового рівня (короткий цикл)

з дисципліни **«Економіка підприємства»**

рівень вищої освіти: початковий (короткий цикл)

спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма: «Облік і оподаткування»
(назва спеціалізації)

факультет економічний
(назва факультету)

Методичні рекомендації і контрольні завдання щодо виконання практичних занять з дисципліни «Економіка підприємства» для здобувачів вищої освіти початкового рівня (короткий цикл) галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньо-професійною програмою «Облік і оподаткування». Херсон: ХДАЕУ, 2020. 90 с.

Укладач: к.е.н., доцент Адвокатова Н.О.

Рецензент: к.е.н., доцент Повод Т.М.

ЗАТВЕРДЖЕНО: на засіданні кафедри економіки та фінансів

Протокол № 1 від 26.08.2020 р.

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Економіка підприємства» охоплює усі ключові аспекти прикладної економіки, організації та забезпечення ефективного господарювання на рівні основної структурної ланки економічної системи, формує необхідну сукупність теоретичних і практичних знань з управління підприємствами та організаціями на сучасному етапі розвитку економіки України.

Навчальна дисципліна призначена для формування у здобувачів вищої освіти здатності самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні підприємств та організацій.

Предмет економіки підприємства включає вивчення теорії та практики господарювання на рівні підприємства; певних форм і методів господарювання, принципів формування й використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів; організації та ефективності господарсько-комерційної діяльності підприємства.

Завдання дисципліни:

- сформувати у слухачів глибоке розуміння господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах сучасних підприємств;
- закріпити у слухачів комплекс економічних знань здобутих з інших навчальних дисциплін загальноекономічного характеру;
- забезпечити засвоєння сучасних досягнень теорії та практики управління підприємствами та організаціями як відкритими соціально-економічними утвореннями;
- сформувати здатність самостійно мислити, ідентифікувати та аналізувати господарські процеси та проблеми, приймати управлінські рішення;
- сформувати здатність проводити комплексні економічні розрахунки з метою обґрунтування управлінських рішень та виявлення резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств;
- забезпечити засвоєння основ організації господарської діяльності підприємств, бізнес-проекування, маркетингових

досліджень, фінансового аналізу та інших напрямків подальшої освіти.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачи вищої освіти оволодіють *загальними компетенціями*:

- ЗК3: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ЗК6: знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

спеціальними (фаховими) компетенціями:

- СК2: використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань в сфері обліку, аналізу, аудиту і оподаткування;
- СК5: здатність до аналізу та оцінювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання;
- СК8: здійснювати контроль діяльності підприємства та дотримання ним законодавства з бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування.

а також отримують *програмні результати навчання*:

- ПР 01 знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем;
- ПР 08 розуміти організаційно-економічний механізм управління підприємством та оцінювати ефективність прийняття рішення з використанням обліково-аналітичної інформації;
- ПР 10 усвідомлювати функціонування підприємств у сучасних умовах господарювання та демонструвати розуміння його ринкового позиціонування;
- ПР 11 вміти застосовувати економіко-математичні методи в обраній професії;
- ПР 12 володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження економічних явищ і господарських процесів на підприємстві.

Міждисциплінарні зв'язки. У межах дисципліни “Економіка підприємства” здобувачі початкового рівня вищої освіти (короткий цикл) отримують інформацію, необхідну для розуміння діяльності підприємства, а також для аналізу його діяльності.

Дисципліна “Економіка підприємства” дозволяє доповнити знання, які отримали раніше з дисциплін: “Облік і оподаткування суб’єктів малого бізнесу”, "Мікроекономіка" та інші.

Навчальний курс дисципліни "Економіка підприємства" містить десять тем загальною кількістю годин – 90, 3 кредитів ЄКТС.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		для ДФН
1	Тема 1. ТЕОРІЇ ТА МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВ. ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ’ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ	2
2	Тема 2. ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА	2
3	Тема 3. ВИДИ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ	2
4	Тема 4. РИНОК І ПРОДУКЦІЯ	2
5	Тема 5. ТОВАРНА ТА ЦІНОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА	2
6	Виконання рубіжної контрольної роботи 1	2
7	Тема 6. ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ	2
8	ТЕМА 7. ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ	2
9	Тема 8. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОДУКТИВНІСТЬ І ОПЛАТА ПРАЦІ	2
10	Тема 9. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА	2
11	Тема 10. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ СУБ’ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	2
12	Виконання рубіжної контрольної роботи 2	2
Разом		24

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема 1. Теорії та моделі підприємств. Підприємство як суб'єкт господарювання

Мета заняття: ознайомлення студентів з сутністю, метою і завданнями підприємства, як господарюючої системи. Розгляд основних положень статуту та колективного договору підприємства. Ознайомлення з видами підприємств та їх характеристиками.

Питання до обговорення:

1. Поняття підприємства, його ознаки.
2. Основні законодавчі акти та інші документи, що регулюють діяльність в Україні.
3. Види підприємств, їх характеристика.
4. Об'єднання підприємств.
5. Роль і місце підприємств в структурованому ринковому середовищі.

Практична частина:

Тести:

1. Підприємством є:

- а) самостійний господарюючий суб'єкт, утворений об'єднанням підприємців для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою задоволення особистих потреб та отримання прибутку;
- б) самостійний господарюючий суб'єкт, утворений підприємцем для виробництва продукції та отримання прибутку;
- в) самостійний господарюючий суб'єкт, утворений підприємцем або об'єднанням підприємців для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою задоволення суспільних потреб та отримання прибутку.

2. Який Закон визначає порядок державної реєстрації підприємств в Україні?

- а) Господарський Кодекс України;

- б) Закон України «Про підприємства в Україні»;
- в) Закон України «Про господарські товариства»;
- г) Закон України «Про підприємництво»;
- д) Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності».

3. Яке з наведених нижче визначень найбільш повно визначає характеристику статуту підприємства?

- а) зібрання правил, що регулюють внутрішню діяльність підприємства, її види та особливості;
- б) зібрання правил, що регулюють відносини підприємства з іншими суб'єктами підприємницької діяльності та державою;
- в) повне зібрання правил, які відповідають основним положенням Господарського Кодексу України та регулюють різноманітні сторони діяльності підприємства.

4. Головне завдання підприємства полягає у:

- а) задоволенні потреб ринку з метою одержання прибутку, достатнього для забезпечення високої конкурентоспроможності підприємства;
- б) ефективному використанні основних виробничих фондів та оборотних коштів;
- в) підвищенні продуктивності праці й ефективному використанні системи мотивації праці;
- г) підвищенні якості виготовлюваної продукції.

5. Основним документом, регулюючим діяльність підприємства є:

- а) Господарський Кодекс України;
- б) статут;
- в) ліцензія;
- г) патент.

6. Визначте, які ознаки є характерними для підприємства?

- а) виробничо-технічна єдність;
- б) організаційно-соціальна єдність;

- в) спільність території;
- г) фінансово-економічна самостійність;
- д) спільність споживаної сировини;
- е) всі наведені відповіді вірні.

7. *За метою діяльності підприємства поділяються на:*

- а) приватні, державні, змішані, колективні;
- б) комерційні, некомерційні;
- в) унітарні, корпоративні;
- г) малі, середні, великі;
- д) промислові, непромислові.

8. *За формою власності підприємства класифікують на:*

- а) приватні, державні, комунальні, змішані, колективні;
- б) комерційні, некомерційні;
- в) унітарні, корпоративні;
- г) малі, середні, великі.

9. *Яке твердження є вірним?*

- а) підприємство може мати у своєму складі інші підрозділи з правами юридичних осіб;
- б) підприємство може мати у своєму складі інші підрозділи без прав юридичних осіб;
- в) підприємство може мати у своєму складі інші підрозділи як з правами юридичних осіб, так і без них;
- г) вірного твердження немає.

10. *За правовим статусом і формою господарювання підприємства поділяють на:*

- а) господарські товариства, одноосібні, кооперативні;
- б) приватні, державні, змішані, колективні;
- в) комерційні, некомерційні;
- г) унітарні, корпоративні;
- д) промислові, непромислові.

11. *Які з наведених нижче функцій управління акціонерним товариством виконує керівник (правління), а які – власник (засновник)?*

- а) визначення структури управління;
- б) розподіл річної суми прибутку;
- в) внесення змін до статуту підприємства;
- г) прийняття рішення про реорганізацію підприємства;
- д) вибір системи оплати праці;

- е) затвердження річного звіту підприємства;
- є) укладення контрактів з керівниками структурних підрозділів підприємства.

12. Які ознаки є характерними для акціонерного товариства закритого типу?

- а) розповсюдження акцій шляхом відкритої передплати та купівлі-продажу на фондових біржах;
- б) розповсюдження акцій між його засновниками – юридичними особами;
- в) розповсюдження акцій між його засновниками – фізичними особами;
- г) розповсюдження акцій між його засновниками – юридичними та фізичними особами.

13. Основним недоліком акціонерного товариства як організаційно-правової форми існування підприємства є:

- а) наявність подвійного оподаткування прибутку товариства;
- б) розподіл капіталу на дрібні частки між акціонерами;
- в) розподіл прибутку на дві частини, спрямовані на виплату дивідендів та на ре-інвестування.

14. Управління акціонерним товариством здійснює:

- а) представник фонду держмайна;
- б) загальні збори акціонерів;
- в) рада директорів;
- г) наглядова рада;
- д) директор, призначений державними органами.

15. Колективний договір – це:

- а) угода між постачальником сировини та підприємством-виробником про строки і вартість постачання;
- б) угода між трудовим колективом та адміністрацією про виконання конкретної програми діяльності підприємства;
- в) щорічна угода між трудовим колективом та адміністрацією підприємства, яке використовує найману працю, про розвиток виробництва, умови праці

та соціальне забезпечення працюючих.

16. Комунальне підприємство – це:

- а) підприємство, пов'язане зі сферою обслуговування населення;
- б) державне підприємство, що знаходиться у власності місцевих органів влади;
- в) підприємство, власниками якого є його працівники;
- г) правильна відповідь відсутня.

17. Критерієм класифікації підприємств за розмірами не може бути:

- а) вартість майна підприємства;
- б) кількість робітників;
- в) продуктивність праці;
- г) обсяг господарського обороту;
- д) правильна відповідь відсутня.

18. Найпростішою формою об'єднання підприємств є:

- а) концерн;
- б) корпорація;
- в) асоціація;
- г) консорціум

19. Холдинг як специфічна організаційна форма об'єднання підприємницьких

структур характеризується такими рисами:

- а) безпосередньо не займається виробничо-господарською діяльністю;
- б) фінансові кошти спрямовує на придбання контрольного пакета акцій інших суб'єктів підприємництва;
- в) тимчасово об'єднує промисловий і банківський капітал для реалізації певної підприємницької ідеї;
- г) здійснює контроль за діяльністю дочірніх підприємств.

20. Доберіть характеристику таких об'єднань підприємств, як асоціація, корпорація, консорціум, концерн, фінансова група, картель:

- а) тимчасове статутне об'єднання промислового і/або банківського капіталу для досягнення загальної мети;
- б) об'єднання підприємств різних галузей, які очолюють один або кілька банків та розпоряджаються капіталом;

- в) договірне об'єднання підприємств переважно однієї галузі для регулювання збуту продукції;
- г) статутне об'єднання підприємств найчастіше за принципом диверсифікації, коли один з учасників інтегрує підприємства різних галузей (промисловість, транспорт, торгівля, наукові й страхові організації, банки);
- д) договірне об'єднання різних підприємств на основі інтеграції їхніх інтересів з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання кожного з учасників;
- е) найпростіша форма договірної об'єднання підприємств з метою координації діяльності без права втручання у виробничу й комерційну діяльність її членів.

Задача 1.

Визначити показники діяльності підприємства, що очікуються в поточному році згідно таблиці 1:

Таблиця 1

Звіт по прибутку, що очікується

Показники	Товарна група			Разом
	А	Б	В	
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	8572	10200	18200	?
2. Витрати на покупку товарів, тис. грн.	5000	5400	11400	?
3. Маржинальний дохід, тис. грн.	?	?	?	?
4. Постійні витрати, тис. грн.				10460
5. Прибуток, тис. грн.				?

Методичні рекомендації

При виконанні завдання необхідно врахувати, що:

Маржинальний дохід = виручка від реалізації – витрати на покупку

товарів

Прибуток = сумарний маржинальний дохід по товарних групах –
постійні витрати

Необхідно розглядати:

- виручку від реалізації як обсяг реалізації помножений на ціну реалізації
- витрати на покупку товарів як обсяг реалізації помножений на ціну придбання товарів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема 2. Основи підприємництва

Мета заняття: ознайомлення студентів з сутністю, основними функціями та видами підприємництва. Розгляд класичної та інноваційної моделі підприємництва. Значення підприємницької діяльності для функціонування ефективної системи господарювання.

Питання до обговорення:

1. Підприємництво як сучасна форма господарювання.
2. Договірні взаємовідносини і партнерські зв'язки у підприємницькій діяльності.
5. Ринкове середовище підприємницької діяльності.

Практична частина:

Тести:

1. Підприємницька діяльність у сфері посередництва практично здійснюється у формі:
 - а) агентування;
 - б) інноваційної діяльності;
 - в) торгово-комерційної діяльності;
 - г) біржового підприємництва.
2. Юридична назва підприємницьких утворень (партнерів, сторін договору) має бути зазначена у:
 - а) преамбулі (вступній частині) договору;
 - б) основній частині договору;
 - в) заключній частині договору;
 - г) в примітках.

3. До прямого державного регулювання діяльності підприємств відносять:

- а) встановлення тарифної системи оплати праці;
- б) державний контроль за якістю продукції;
- в) державне регулювання фонду оплати праці;
- г) розробка положень підприємницького права.

4. Непряме регулювання діяльності підприємств здійснюється у формі:

- а) виконання умов соціального законодавства;
- б) контролю за якістю продукції;
- в) укладання колективних договорів;
- г) державної реєстрації створення підприємств.

5. Державне регулювання підприємництва – це:

- а) обмеження у здійсненні підприємницької діяльності;
- б) визначення суб'єктів підприємницької діяльності;
- в) регламентація поведінки суб'єктів підприємницької діяльності.

6. Якій сфері підприємницької діяльності властивий підвищений ризик:

- а) виробничого підприємництва;
- б) інноваційного підприємництва;
- в) фінансового посередництва;
- г) торговельного посередництва.

7. Що лежить в основі ефекту підприємницької діяльності:

- а) підприємницька ідея;
- б) новаторська ініціативна діяльність;
- в) бажання і можливості підприємця;
- г) отримання прибутку як результату підприємницької діяльності.

8. Що є передумовою припинення підприємницької діяльності відповідно до Господарського Кодексу України:

- а) власна ініціатива підприємця;
- б) закінчення строку дії ліцензії;
- в) припинення існування підприємця;
- г) рішення суду у випадках, передбачених Господарським Кодексом та іншими законами;
- д) все перелічене є вірним.

9. Хто з науковців характеризував підприємця як самостійного товаровиробника, в діяльності якого обов'язково присутні фактор ризику:

- а) Ж.Б. Сей;
- б) Й. Шумпетер;
- в) Р. Кантільйон;
- г) Дж. М. Кейнс.

10. Хто з науковців розглядав підприємництво як універсальну функцію будь-якої економічної системи, що поєднується з іншими видами діяльності:

- а) Ж.Б. Сей;
- б) Й. Шумпетер;
- в) Р. Кантільйон;
- г) Дж. М. Кейнс.

11. Оберіть головні умови здійснення підприємницької діяльності:

- а) автономність підприємця, повна відповідальність підприємця за наслідки здійснення своєї діяльності, орієнтація на комерційний успіх;
- б) наявність фінансових ресурсів, доступність інформації, відсутність бар'єрів входження на ринок;
- в) існування незадоволеного попиту споживачів, орієнтація підприємця на комерційний успіх.

12. Суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути:

- а) юридичні особи різних форм власності;
- б) правоздатні та дієздатні громадяни України та іноземці, колективи громадян, об'єднання громадян, індивідуальні, сімейні та інші типи й категорії підприємств, створення яких не суперечить законодавчим актам України;
- в) правильної відповіді немає.

13. Підприємець виконує такі функції:

- а) комерційна, ресурсна, фінансова, організаторська;
- б) управлінська, комерційна, інноваційна;
- в) ресурсна, управлінська, інноваційна, ризикова.

14. Підприємницька діяльність здійснюється на основі таких принципів:

- а) вільний вибір діяльності, вільне наймання працівників, вільне розпорядження прибутком;
- б) залучення і використання матеріально-технічних і фінансових ресурсів, саморозвитку, незалежності;
- в) всі відповіді вірні.

15. До ризиків, що не страхуються у підприємницькій діяльності,

належать:

а) не контрольованість витрат, зміни цін постачальників, ризик пожежі;
б) ризик виникнення стихійних лих, форс-мажорних обставин при веденні господарської діяльності.

в) невизначеність і зміни попиту, зміни у смаках споживачів, зміни у державній економічній політиці.

Задача 1. Ви підприємець, що має намір відкрити мале підприємство з виробництва столярних виробів. Придбання устаткування обійдеться у 50 000 грн., які за альтернативного використання могли б щорічно забезпечувати 5 000 грн. доходу. Устаткування розраховане на 10 років роботи. Найм працівників становить 2 100 грн. щомісяця, річна орендна плата – 4000 грн., а закупівля сировини, матеріалів, електроенергії – 15 000 грн. на рік. За розрахунками, сукупна річна виручка становитиме 69 300 грн. На аналогічному підприємстві вам пропонують зайняти вакантну посаду менеджера з заробітною платою у розмірі 4 200 грн. на рік.

Розрахуйте величину бухгалтерського і економічного прибутків підприємства.

Розв'язок:

Бухгалтерські витрати розраховуються за формулою:

$$V_{\text{бух}} = A + \text{ОР} + \text{ЗП} + \text{МВ},$$

де $V_{\text{бух}}$ – бухгалтерські витрати підприємства, грн.;

A – амортизаційні відрахування, грн.;

ОР – розмір орендної плати, грн.;

ЗП – витрати на заробітну плату найманих працівників, грн.;

МВ – матеріальні витрати, грн.

Тоді бухгалтерський прибуток становить:

$$\text{Пр}_{\text{бух}} = \text{Вр} - V_{\text{бух}},$$

де $\text{Пр}_{\text{бух}}$ – бухгалтерський прибуток підприємства, грн.;

Вр – виручка від реалізації продукції, грн.;

$V_{\text{бух}}$ – бухгалтерські витрати підприємства, грн.

Економічний прибуток розраховується як різниця між виручкою і сукупними витратами:

$$\text{Пр}_{\text{ек}} = \text{Вр} - \text{ПС},$$

де $\text{Пр}_{\text{ек}}$ – економічний прибуток підприємства, грн.;

Вр – виручка від реалізації продукції, грн.;

ПС – сукупні витрати, грн.

$$\text{ПС} = \text{В}_{\text{бух}} + \text{В}_{\text{н.я}},$$

де ПС – сукупні витрати, грн.

$\text{В}_{\text{бух}}$ – бухгалтерські витрати підприємства, грн.;

$\text{В}_{\text{н.я}}$ – неявні витрати, грн.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Тема 3. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Мета заняття: Значення діяльності підприємств для функціонування національної економіки країни. Ознайомлення з видами підприємств та їх організаційно-правовими формами. Класифікація і структура підприємств.

Питання до обговорення:

1. Види підприємств, їх організаційно-правові форми
2. Класифікація і структура підприємств.
3. Ринкове середовище господарювання підприємств та організацій.

Практична частина:

Тести:

1. До прямого державного регулювання діяльності підприємств відносять:

- а) встановлення тарифної системи оплати праці;
- б) державний контроль за якістю продукції;
- в) державне регулювання фонду оплати праці;
- г) розробка положень підприємницького права.

2. Непряме регулювання діяльності підприємств здійснюється у формі:

- а) виконання умов соціального законодавства;
- б) контролю за якістю продукції;
- в) укладання колективних договорів;
- г) державної реєстрації створення підприємств.

3. *Державне регулювання підприємництва – це:*

- а) обмеження у здійсненні підприємницької діяльності;
- б) визначення суб'єктів підприємницької діяльності;
- в) регламентація поведінки суб'єктів підприємницької діяльності.

4. *Що є передумовою припинення підприємницької діяльності відповідно до Господарського Кодексу України:*

- а) власна ініціатива підприємця;
- б) закінчення строку дії ліцензії;
- в) припинення існування підприємця;
- г) рішення суду у випадках, передбачених Господарським Кодексом та іншими законами;
- д) все перелічене є вірним.

Задача 1. Ви незалежний консультант з економічних питань. вашими порадами постійно користуються підприємства, що працюють в умовах досконало конкурентного ринку. Надана ними інформація є неповною, але Ваші знання дозволяють дати певні рекомендації для кожного випадку (табл. 1).

Визначте необхідні вам дані й відповідно до ситуації оберіть для кожного підприємства одну з наступних рекомендацій, яка дозволить оптимізувати її стан:

1. Збільшити обсяг виробництва.
2. Зменшити обсяг виробництва.
3. Припинити виробництво.
4. Залишити галузь.
5. Не змінювати обсяг виробництва.

Поясніть ваше рішення відносно кожного підприємства.

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку економічних показників для аграрних підприємств

Підприємства	Ціна, грн./ц	Виручка, грн.	Граничний дохід, грн.	Обсяг виробництва, ц	Витрати				Прибуток (збиток), грн.
					сукупні, грн.	граничні, грн./ц	середні, грн./ц	середні зміни, грн./ц	
ТОВ "Сад"	4.0			2000	7400	2,9		3,2	
СФГ "Мир"	5,9			10000		5,9	4,7	4,2	
ВАТ "Мрія"		40000		4000		10	10	8,7	
СК "Дружба"			25.0	100	3500	26	35.0	23,9	
ТОВ "Зоря"	9.0			500		9,0	15	12	

Розв'язок:

Заповнимо таблицю 2, використовуючи наступні формули:

$$V_p = C \cdot O_p,$$

де V_p – виручка від реалізації продукції, грн.;

C – ціна реалізації продукції, грн./ц;

O_p – обсяг реалізації, ц.

За умов конкурентного ринку ціна дорівнює граничному доходу.

Сукупні витрати розраховуються за формулою:

$$P_c = C \cdot O_p,$$

де P_c – сукупні витрати підприємства, грн.;

C – середні витрати (собівартість), грн./ц;

O_p – обсяг реалізації, ц.

Прибуток підприємства:

$$Pr (- Pr) = V_p - P_c,$$

де $Pr (- Pr)$ – прибуток (збиток) підприємства, грн.;

V_p – виручка від реалізації продукції, грн.;

P_c – сукупні витрати підприємства, грн.

Таблиця 2

Економічні показники діяльності окремих аграрних підприємств

Підприємства	Ціна, грн./л	Виручка, грн.	Граничний дохід, грн.	Обсяг виробництва, л	Витрати				Прибуток (збиток), грн.
					сукупні, грн.	граничні, грн./л	середні, грн./л	середні змінні, грн./л	
ТОВ "Сад"	4,0	8000	4,0	2000	7400	2,9	3,7	3,2	600
СФГ "Мир"	5,9	59000	5,9	10000	47000	5,9	4,7	4,2	12000
ВАТ "Мрія"	10,0	40000	10,0	4000	40000	10	10	8,7	0
СК "Дружба"	25,0	2500	25,0	100	3500	26	35,0	23,9	- 1000
ТОВ "Зоря"	9,0	4500	9,0	500	7500	9,0	15	12	- 3000

ТОВ "Сад" – збільшити обсяг виробництва для максимізації прибутку, оскільки граничний дохід перевищує граничні витрати.

СФГ "Мир" – обсяг виробництва не змінювати, оскільки підприємство максимізує прибуток граничний дохід дорівнює граничним витратам.

ВАТ "Мрія" – обсяг виробництва не змінювати, граничний дохід дорівнює граничним витратам, підприємство беззбиткове.

СК "Дружба" – зменшити обсяг виробництва для мінімізації збитків, оскільки граничні витрати більші за граничний дохід.

ТОВ "Зоря" – припинити виробництво, оскільки ціна менше середніх змінних витрат.

Задача 2. Проведене дослідження при створенні нового підприємства дало змогу підприємцю зробити висновок про доцільність заснування малого підприємства, аналогічного до вже існуючого. Товарооборот аналогічного підприємства за рік становить 270 тис. грн., тривалість одного обороту – 60 днів. На відміну від конкурента, у підприємця, за розрахунками, тривалість одного обороту становитиме 40 днів.

Яку мінімальну суму грошей необхідно мати підприємцеві для започаткування діяльності за умов досягнення величини річного товарообороту конкурента? Які переваги отримає підприємець на другий рік діяльності порівняно з конкурентом?

Розв'язок:

1. Визначимо кількість обертів грошових коштів у підприємства-конкурента:

$$K_{об} = \frac{360}{T_{об}},$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотних коштів;
 $T_{об}$ – тривалість одного обороту, днів.

2. Визначимо суму грошей для здійснення першого обороту:

$$CO^1 = \frac{Вр}{K_{об}},$$

де CO^1 – сума грошей для здійснення першого обороту, грн.;
 $Вр$ – виручка від реалізації, грн.;
 $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотних коштів.

3. За умов досягнення запланованих результатів діяльності підприємства, кількість обертів дорівнюватиме:

4. Сума коштів, яка необхідна для започаткування підприємницької справи за цих умов, становитиме:

5. Сума вивільнених коштів порівняно з конкурентом становитиме:

$$\Delta CO = CO^1 - CO_{пл},$$

де ΔCO – сума вивільнених коштів порівняно з конкурентом, грн.;
 CO^1 – сума грошей для здійснення першого обороту, грн.;
 $CO_{пл}$ – планова сума коштів, необхідна для започаткування підприємницької справи, грн.

6. На другий рік діяльності підприємець матиме переваги у величині річного товарообігу:

$$\Delta Вр = \Delta CO \cdot K_{об}^{пл},$$

де $\Delta Вр$ – додаткова сума виручки, грн.;
 ΔCO – сума вивільнених коштів порівняно з конкурентом, грн.;
 $K_{об}^{пл}$ – плановий коефіцієнт оборотності оборотних коштів.

Таким чином, підприємцю необхідно 30 000 грн. для відкриття власної справи, щоб досягти величини річного товарообороту конкурента.

Задача 3. Річний обсяг реалізації продукції становить 2500 тис. грн., постійні витрати підприємства за рік – 600 тис. грн., прибуток – 400 тис. грн. Визначити термін окупності постійних витрат.

Розв'язок:

Визначимо суму маржинального доходу і його частку в загальній виручці:

$$\text{МД} = \text{ПВ} + \text{Пр},$$

де МД – маржинальний дохід, грн.;

ПВ – сума постійних витрат підприємства, грн.;

Пр – прибуток підприємства від реалізації продукції, грн.

Частка маржинального доходу у загальній виручці визначається за формулою:

$$\text{Ч}_{\text{МД}} = \frac{\text{МД}}{\text{Вр}},$$

де $\text{Ч}_{\text{МД}}$ – частка маржинального доходу у загальній виручці, коефіцієнт;

МД – маржинальний дохід, грн.;

Вр – виручка від реалізації продукції, грн.

Беззбитковий обсяг реалізації розраховується за формулою:

$$\text{ТБ} = \frac{\text{ПВ}}{\text{Ч}_{\text{МД}}},$$

де ТБ – беззбитковий обсяг реалізації продукції, грн.;

ПВ – сума постійних витрат підприємства, грн.;

$\text{Ч}_{\text{МД}}$ – частка маржинального доходу у загальній виручці, коефіцієнт.

Термін окупності постійних витрат становить:

$$\text{Т}_{\text{ок}}^{\text{ПВ}} = \frac{12 \cdot \text{ТБ}}{\text{ОР}},$$

де $\text{Т}_{\text{ок}}^{\text{ПВ}}$ – термін окупності постійних витрат, місяців;

12 – кількість місяців у році;

ТБ – беззбитковий обсяг реалізації продукції, грн.;

ОР – річний обсяг реалізації продукції, грн.

Задача 4. Припустимо, що ціна реалізації цукрових буряків зменшилися з 20 до 19 грн., питомі змінні витрати – з 12 до 10 грн., сума постійних – з 4 000 до 3 600 грн., а обсяг виробництва – з 1 000 до 920 ц. Розрахувати нову точку беззбитковості реалізації та визначити чинники, що на неї впливають.

Розв'язок:

Нова точка беззбитковості становить:

$$ТБ = \frac{ПВ}{Ц - \pi^{ЗВ}},$$

де ТБ – точка беззбитковості, ц;

ПВ – сума постійних витрат на виробництво продукції, грн.;

Ц – ціна реалізації продукції, грн./ц;

$\pi^{ЗВ}$ – питомі змінні витрати, грн./ц.

Способом ланцюгової підстановки можна визначити вплив кожного чинника на зміну беззбиткового обсягу реалізації:

Зміна точки беззбитковості за рахунок:

1. Суми постійних витрат:

$$\Delta ТБ^{ПВ} = Т_{ум.1} - Т_0,$$

2. Ціни реалізації продукції:

$$\Delta ТБ^{Ц} = Т_{ум.2} - Т_{ум.1},$$

3. Питомих змінних витрат:

$$\Delta ТБ^{ЗВ} = Т_{\phi} - Т_{ум.2},$$

4. Перевірка розрахунку:

$$\Delta ТБ = \Delta ТБ^{ПВ} + \Delta ТБ^{Ц} + \Delta ТБ^{ЗВ},$$

Для факторного аналізу зони безпеки підприємства можна використовувати наступну модель:

$$ЗБ = \frac{ОР - ТБ}{ОР} = \frac{ОР - \frac{ПВ}{Ц - \pi^{ЗВ}}}{ОР} \cdot 100 \%,$$

де ЗБ – зона безпеки підприємства, %;

OP – кількість реалізованої продукції, ц;

ТБ – точка безбитковості, ц;

ПВ – постійні витрати, грн.;

Ц – ціна одиниці продукції, грн./ц;

$\pi^{ЗВ}$ – питомі змінні витрати, грн./ц.

Послідовно замінюючи базовий рівень кожної складової даної формули на фактичний способом ланцюгової підстановки визначимо зону безпеки за рахунок обсягу реалізації, суми постійних витрат, ціни, питомих змінних витрат:

У цілому зона безпеки підприємства збільшилася на 6,5 %, у тому числі за рахунок зміни:

1. Обсягу реалізації:

$$\Delta ЗБ^{OP} = ЗБ_{ум.1} - ЗБ_{пл},$$

2. Постійних витрат:

$$\Delta ЗБ^{ПВ} = ЗБ_{ум.2} - ЗБ_{ум.1},$$

3. Ціни продукції:

$$\Delta ЗБ^{Ц} = ЗБ_{ум.3} - ЗБ_{ум.2},$$

4. Питомих змінних витрат:

$$\Delta ЗБ^{ЗВ} = ЗБ_{ф} - ЗБ_{ум.3},$$

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема 4. Ринок і продукція

Мета заняття: ознайомлення студентів з сутністю та функціями ринку. Визначення суб'єктів та об'єктів ринку. Пояснення взаємодії ринків в системі агропромислового комплексу.

Питання до обговорення:

1. Сутність та функції ринку.

2. Охарактеризувати суб'єкти та об'єкти ринку.

3. Пояснити взаємодію ринків в системі агропромислового комплексу.

Практична частина:

Задача 1.

Валовий збір зернових культур у підприємстві – 70 тис. ц, у тому числі продано за контрактом – 30 тис. ц, на ринку – 5 тис. ц, працівникам – 2 тис. ц, насіння – 5 тис. ц, на відгодівлю худобі – 28 тис. ц. Визначити товарність зернових культур.

Розв'язок:

Товарність зернових культур:

$$P_{T_3} = \frac{OP_3}{OB_3} \cdot 100 \%,$$

де P_{T_3} – рівень товарності зерна, %;

OP_3 – обсяг реалізації зернових культур, ц;

OB_3 – обсяг виробництва зернових культур, ц.

Задача 2.

У підприємстві надій молока становить 40 тис. ц, у тому числі продано молокозаводу – 32 тис. ц, на ринку – 3 тис. ц, їдальні – 1 тис. ц, працівникам підприємства – 1 тис. ц, на випій телятам та іншим видам тварин – 3 тис. ц. Визначити товарність молока.

Розв'язок:

Товарність молока:

$$P_{T_M} = \frac{OP_M}{OB_M} \cdot 100 \%,$$

де P_{T_M} – рівень товарності молока, %;

OP_M – обсяг реалізації молока, ц;

OB_M – обсяг виробництва молока, ц.

Задача 3.

Визначити вартість валової продукції та собівартість продукції, якщо вартість уречовленої праці – 400 тис. грн., заробітна плата – 200 тис. грн., прибуток – 200 тис. грн.

Розв'язок:

1. Валова продукція:

$$ВП = МВ + ЗП + Пр,$$

де ВП – валова продукція підприємства, грн.;

МВ – матеріальні витрати, грн.;

ЗП – заробітна плата, грн.;

Пр – прибуток, грн.

2. Собівартість:

$$С = МВ + ЗП,$$

де С – собівартість продукції, грн.;

МВ – матеріальні витрати, грн.;

ЗП – заробітна плата, грн.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема 5. Товарна та цінова політика підприємства

Мета заняття: Розгляд грошових вимірників продукції: валова, товарна продукція. Охарактеризувати процес ціноутворення і ціни на сучасному етапі розвитку підприємства.

Питання до обговорення:

1. Розглянути грошові вимірники продукції: валова, товарна продукція.
2. Визначення товарної та цінової політики підприємства.

Практична частина:

Задача 1.

Матеріальні витрати на виробництво продукції складають 6 140 грн. і мають 125 % окупності валовою продукцією. Визначити валову і чисту продукцію.

Розв'язок:

1. Валова продукція:

$$ВП = \frac{МВ \cdot ОК}{100},$$

де ВП – валова продукція підприємства, грн.;

МВ – матеріальні витрати на виробництво продукції, грн.;
ОК – окупність витрат валовою продукцією, %.

2. Чиста продукція:

$$\text{ЧсП} = \text{ВП} - \text{МВ},$$

де ЧсП – чиста продукція підприємства, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.;

МВ – матеріальні витрати на виробництво продукції, грн.

Задача 2.

Виробнича програма переробного підприємства становить: готова продукція – 30 570 тис. грн.; товари культурно-побутового призначення і господарського вжитку – 294 тис. грн.; надано послуг – 380 тис. грн.; вартість реалізованої продукції – 182 тис. грн. Незавершене виробництво на початок року становило 115 тис. грн., на кінець року – 122 тис. грн. Залишки готової продукції на складах на початок року – 80 тис. грн., на кінець року – 66 тис. грн. Визначити вартість валової, товарної та реалізованої продукції.

Розв'язок:

1. Вартість товарної продукції:

$$\text{ТП} = \sum_{i=1}^n \text{ОР}_i \cdot \text{Ц}_i,$$

де ТП – товарна продукція підприємства, грн.;

ОР_i – обсяг реалізації *i*-го виду продукції, ц;

Ц_i – ціна реалізації *i*-го виду продукції, грн./ц.

2. Вартість валової продукції:

$$\text{ВП} = \text{ТП} + \text{НВ}_к - \text{НВ}_п,$$

де ВП – валова продукція підприємства, грн.;

ТП – товарна продукція підприємства, грн.;

НВ_п, НВ_к – незавершене виробництво на початок та на кінець року відповідно, грн.

3. Вартість реалізованої продукції:

$$РП = ВП + (ЗП_{п} - ЗП_{к}),$$

де РП – вартість реалізованої продукції, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.;

ЗП_п, ЗП_к – залишок готової продукції на початок і на кінець року відповідно, грн.

Задача 3.

Визначте ціну пропозиції на устаткування в Україні, якщо його собівартість 1 250 грн., плановий рівень рентабельності виробництва – 25 %, ставка податку на додану вартість – 20 % оптової ціни підприємства, ставка торговельної і постачально-збутової націнки – 25 % ціни виробництва.

Розв'язок:

1. Оптова ціна устаткування без ПДВ:

$$Ц_{опт} = C \cdot (1 + P),$$

де Ц_{опт} – оптова ціна устаткування без ПДВ, грн.;

C – собівартість устаткування, грн.;

P – рівень рентабельності виробництва, коефіцієнт.

2. Роздрібна ціна устаткування без ПДВ:

$$Ц_{роз} = Ц_{опт} \cdot (1 + Ст_{НЦ}),$$

де Ц_{роз} – роздрібна ціна устаткування без ПДВ, грн.;

Ц_{опт} – оптова ціна устаткування без ПДВ, грн.;

Ст_{НЦ} – ставка торговельної і постачально-збутової націнки, коефіцієнт.

3. Ціна пропозиції устаткування:

$$Ц_{пр} = Ц_{роз} \cdot (1 + Ст_{ПДВ}),$$

де Ц_{пр} – ціна пропозиції устаткування, грн.;

Цроз – роздрібна ціна устаткування без ПДВ, грн.;
СтПДВ – ставка податку на додану вартість, коефіцієнт.

Задача 4.

На приготування 100 кг фаршу для виробництва сосисок першого гатунку використовується сировина і матеріали на суму 1 700 грн. Вихід готової продукції складає 110 %. Крім того, на 100 кг сосисок витрачаються такі ресурси: вартість електроенергії складає 97 грн., витрати на заробітну плату – 154 грн. Загальновиробничі витрати встановлені у розмірі 10 % виробничих витрат. Від реалізації сосисок передбачається отримувати прибуток у розмірі 25 % від виробничої собівартості. Розрахувати виробничу собівартість 1 кг сосисок та можливу гуртово-відпускну ціну.

Розв'язок:

1. Виробничі витрати на 100 кг сосисок:
витрати на сировину та матеріали:

$$B_M^{100} = \frac{B_M}{OB_{\%}},$$

де B_M^{100} – витрати сировини і матеріалів на 100 кг сосисок, грн.;

B_M – витрати сировини та матеріалів на 100 кг фаршу, грн.;

$OB_{\%}$ – вихід готової продукції, коефіцієнт.

загальновиробничі витрати:

$$BB_{з.вир} = (B_M^{100} + B_{ел} + B_{ЗП}) \cdot K_{з.вир},$$

де $BB_{з.вир}$ – загальновиробничі витрати, грн.;

B_M^{100} – витрати сировини і матеріалів на 100 кг сосисок, грн.;

$B_{ел}$ – витрати на електроенергію, грн.;

$B_{ЗП}$ – витрати на заробітну плату, грн.;

$K_{з.вир}$ – коефіцієнт загальновиробничих витрат.

всього витрат на 100 кг сосисок:

$$ПВ = В^{100}_м + В_{ел} + В_{зп} + В_{з.вир},$$

де ПВ – сукупні витрати на виробництво 100 кг сосисок, грн.;

$В^{100}_м$ – витрати сировини і матеріалів на 100 кг сосисок, грн.;

$В_{ел}$ – витрати на електроенергію, грн.;

$В_{зп}$ – витрати на заробітну плату, грн.;

$В_{з.вир}$ – загальновиробничі витрати, грн.

2. Собівартість виробництва 1 кг сосисок:

$$С = \frac{ПВ}{100},$$

де С – собівартість 1 кг сосисок, грн.;

ПВ – сукупні витрати на виробництво 100 кг сосисок, грн.

3. Гуртово-відпускна ціна:

$$Ц_{гурт} = С \cdot (1 + Р),$$

де $Ц_{гурт}$ – гуртово-відпускна ціна сосисок, грн.;

С – собівартість 1 кг сосисок, грн.

Р – плановий рівень рентабельності виробництва, коефіцієнт.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6 ВИКОНАННЯ РУБІЖНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ 1

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Тема 6. ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ

Мета заняття: розглянути класифікацію та структуру основного капіталу, охарактеризувати види грошової оцінки основних фондів, з'ясувати зміст амортизації основних фондів та методи її визначення, визначити показники ефективності використання основних виробничих фондів.

1. Питання до обговорення:

1. Сутність капіталу, його класифікація.
2. Характеристика основних виробничих фондів, їх склад і структура.
3. Особливості обліку й оцінки основних виробничих фондів.
4. Переоцінка основних виробничих фондів.
5. Поняття амортизації, методи нарахування амортизації об'єкта основних засобів.
6. Поняття зносу, методи його розрахунку.
7. Показники ефективності використання основних фондів.
8. Напрямки підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємством.

II. Практична частина:

ТЕСТИ:

1. До чинників, що впливають на фізичний знос основних фондів, відносять:
 - а) їх склад за окремими елементами;
 - б) оплата праці;
 - в) ступінь зносу;
 - г) ціни на обладнання;
 - д) кваліфікація робітників.
2. Поняття «засоби виробництва» і «виробничі фонди»:
 - а) рівнозначні;
 - б) поняття «засоби виробництва» ширше, ніж поняття «виробничі фонди»;
 - в) поняття «виробничі фонди» ширше, ніж поняття «засоби виробництва»;
 - г) поняття економічно не пов'язані.
3. Виробнича потужність підприємства – це:
 - а) співвідношення основних фондів різних вікових груп в їх загальній вартості;
 - б) сукупність всіх видів ресурсів, якими володіє підприємство;
 - в) максимально можливий випуск продукції підприємством за певний проміжок часу і за певних організаційно-технічних умов;
 - г) всі відповіді вірні.
4. Коефіцієнт оновлення основних фондів визначається як відношення:
 - а) вартості введених фондів до вартості усіх фондів на кінець року;

б) вартості введених фондів до їх загальної вартості на початок року;

в) вартості введених фондів до середньорічної вартості усіх фондів.

5. Вкажіть метод прискореної амортизації основних фондів:

а) кумулятивний (суми чисел);

б) лінійний;

в) рівномірного списання.

6. Співвідношення питомої ваги основних фондів різних галузей до їх загальної вартості – це:

а) технологічна структура основних фондів;

б) структура основних фондів;

в) галузева структура основних фондів;

г) вікова структура основних фондів.

7. Кошти, що направляються на розширення відтворення основних фондів та об'єктів соціальної інфраструктури – це:

а) прямі інвестиції;

б) непрямі інвестиції;

в) виробничі інвестиції;

г) реальні інвестиції.

8. Виробнича програма обґрунтовується:

а) обсягом капітальних вкладень;

б) виробничою потужністю;

в) потребою в продукції;

г) жодної вірної відповіді.

9. Витрати капіталу на розширене відтворення основних фондів визначаються як:

а) інвестиції;

б) чисті капіталовкладення;

в) прямі витрати;

г) пропорційні витрати.

10. Виробнича програма підприємства відображає:

а) обсяг випуску продукції;

б) собівартість;

в) чисельність працюючих;

г) рентабельність виробництва.

11. Рентабельність виробничих фондів підприємства визначається:

а) відношенням балансового прибутку до обсягу реалізації продукції;

б) відношення прибутку від реалізації до виручки від реалізації;

в) відношенням балансового прибутку до середньої вартості майна підприємства;

г) відношенням прибутку до середньої вартості основних фондів та матеріальних оборотних коштів.

12. До складу основних виробничих фондів підприємства включають такі матеріально-речові елементи:

а) будівлі, споруди, передавальні пристрої, транспортні засоби;

б) будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини та обладнання (в тому числі силові машини та обладнання, лабораторне обладнання, вимірювальні та регулюючі прилади, обчислювальна техніка), незавершене виробництво, інструменти та знаряддя, транспортні засоби;

в) будівлі, споруди, передавальні пристрої, транспортні засоби, запаси сировини та матеріалів.

13. Які елементи включають до складу оборотних фондів підприємства:

а) витрати майбутніх періодів;

б) залишки готової продукції;

в) грошові засоби на розрахунковому рахунку.

14. Коефіцієнт вибуття основних фондів – це:

а) відношення вартості основних фондів, що вибули, до середньорічної вартості всіх фондів;

б) відношення вартості основних фондів, що вибули, до вартості всіх фондів на кінець року;

в) відношення вартості основних фондів, що вибули, до вартості всіх основних виробничих фондів на початок року.

15. Екстенсивне використання основних засобів характеризують:

а) фондомісткість, фондівдача;

б) коефіцієнт змінності, коефіцієнт залучення обладнання у виробництво;

в) фондоозброєність праці;

г) рентабельність основних фондів;

д) прибуток підприємства.

ЗАДАЧИ:

Задача 1.

Визначте середньорічну вартість основних виробничих фондів підприємства. Вартість основних фондів на початок року становила 14 230 тис. грн., з 1.03 планового року вибувають засоби вартістю 825 тис. грн., а 1.06 планового року вводяться нові фонди вартістю 377 тис. грн.

Розв'язок

Середньорічна вартість основних виробничих фондів розраховується за формулою:

$$\text{ОсФ}_{\text{ср}} = \text{ОсФ}_{\text{п}} - \frac{\text{ОсФ}_{\text{виб}} \cdot T_{\text{м}}}{12} + \frac{\text{ОсФ}_{\text{над}} \cdot T_{\text{м}}}{12},$$

де: $\text{ОсФ}_{\text{ср}}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – основні фонди на початок року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вибула, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{над}}$ – вартість основних фондів, що надійшла, грн.;

$T_{\text{м}}$ – термін експлуатації відповідних фондів протягом року, місяці.

Задача 2.

Розрахувати показники руху основних фондів, якщо їх вартість на початок року становить 10 144 тис. грн., надійшло основних фондів – 2 143 тис. грн., вибуло – 894 тис. грн.

Розв'язок

1. Наявність основних фондів на кінець року:

$$\text{ОсФ}_{\text{к}} = \text{ОсФ}_{\text{п}} + \text{ОсФ}_{\text{над}} - \text{ОсФ}_{\text{виб}},$$

де:

$\text{ОсФ}_{\text{к}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{над}}$ – вартість основних фондів, що надійшла протягом року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вибула протягом року, грн.

2. Річний приріст:

$$\Delta\text{ОсФ} = \text{ОсФ}_к - \text{ОсФ}_п,$$

де:

$\Delta\text{ОсФ}$ – річний приріст основних фондів, грн.;

$\text{ОсФ}_к$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$\text{ОсФ}_п$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

3. Коефіцієнт зростання основних фондів:

$$K_{зр} = \frac{\text{ОсФ}_к}{\text{ОсФ}_п} \cdot 100 \%,$$

де

$K_{зр}$ – коефіцієнт зростання основних фондів, %;

$\text{ОсФ}_к$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$\text{ОсФ}_п$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

4. Темп приросту основних фондів:

$$T_{пр} = \frac{\Delta\text{ОсФ}}{\text{ОсФ}_п} \cdot 100 \%,$$

де

$T_{пр}$ – темп приросту основних фондів, %;

$\Delta\text{ОсФ}$ – річний приріст основних фондів, грн.;

$\text{ОсФ}_п$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

5. Коефіцієнт відновлення основних фондів:

$$K_{від} = \frac{\text{ОсФ}_{над}}{\text{ОсФ}_к} \cdot 100 \%,$$

де $K_{від}$ – коефіцієнт відновлення основних фондів, %;

$\text{ОсФ}_{над}$ – вартість основних фондів, що надійшла протягом року, грн.;

$\text{ОсФ}_к$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

6. Коефіцієнт вибуття основних фондів:

$$K_{виб} = \frac{\text{ОсФ}_{виб}}{\text{ОсФ}_п} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{виб}}$ – коефіцієнт вибуття основних фондів, %;

$ОсФ_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вибула протягом року, грн.;

$ОсФ_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

7. Термін оновлення основних фондів:

$$T_{\text{он}} = \frac{100}{K_{\text{від}} - K_{\text{виб}}},$$

де $T_{\text{он}}$ – термін оновлення основних фондів, років;

$K_{\text{від}}$ – коефіцієнт відновлення основних фондів, %;

$K_{\text{виб}}$ – коефіцієнт вибуття основних фондів, %.

8. Коефіцієнт заміни (простого відтворення) основних фондів:

$$K_{\text{пр.он}} = \frac{ОсФ_{\text{виб}}}{ОсФ_{\text{над}}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{пр.он}}$ – коефіцієнт заміни (простого відтворення) основних фондів, %;

$ОсФ_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вибули протягом року, грн.;

$ОсФ_{\text{над}}$ – вартість основних фондів, що надійшли протягом року, грн.

9. Коефіцієнт розширеного відтворення основних фондів:

$$K_{\text{розон}} = \frac{\Delta ОсФ}{ОсФ_{\text{над}}},$$

де $K_{\text{розон}}$ – коефіцієнт розширеного відтворення основних фондів, %;

$\Delta ОсФ$ – річний приріст основних фондів, грн.;

$ОсФ_{\text{над}}$ – вартість основних фондів, що надійшла протягом року, грн.

ТЕСТИ:

1. Фондовіддача – це відношення:

а) середньорічної вартості основних засобів до обсягу випуску продукції у вартісному вираженні;

б) відношення обсягу випуску продукції до середньорічної

вартості основних виробничих фондів;

в) річної суми прибутку до середньорічної вартості засобів.

2. Який із наведених показників характеризує інтенсивність оновлення основних фондів:

а) коефіцієнт придатності;

б) коефіцієнт вибуття;

в) коефіцієнт оновлення.

3. Проміжок часу між двома капітальними ремонтами або між початком експлуатації та першим капітальним ремонтом називається:

а) міжремонтний період;

б) ремонтний цикл;

в) ремонтний період;

г) міжоглядовий цикл.

4. Структура ремонтного циклу відображає:

а) перелік і послідовність капітальних, середніх, малих ремонтів і оглядів;

б) співвідношення між капітальним ремонтом і оглядами;

в) співвідношення між усіма видами ремонтів.

5. Чи розрізняються поняття «основні фонди підприємства» та «матеріально-технічна база підприємства»:

а) так, друге поняття більш вузьке;

б) так, перше поняття більш вузьке;

в) ні, данні поняття ідентичні.

6. Що відбувається з натурально-речовою формою основних фондів у процесі їх експлуатації:

а) нічого не відбувається;

б) вона споживається;

в) переноситься на продукцію, що виготовляється.

7. Який з показників характеризує ефективність використання основних фондів:

а) фондівдача;

б) коефіцієнт зносу;

в) коефіцієнт відновлення.

8. Який із перерахованих показників характеризує інтенсивність скорочення розмірів основних фондів підприємства:

а) коефіцієнт вибуття;

б) норма амортизації;

- в) коефіцієнт придатності;
- г) коефіцієнт зносу.

9. За допомогою якого методу розробляється виробнича програма, якщо розрахунки проводяться з урахуванням середніх темпів її зростання у перед плановому періоді:

- а) досвідно-статистичний метод розрахунків;
- б) метод техніко-економічних розрахунків;
- в) метод економіко-математичного моделювання.

10. Необхідний обсяг виробництва та реалізації продукції, що розраховується при плануванні виробничої програми дозволяє:

- а) отримати певний цільовий прибуток у плановому періоді;
- б) повністю виконати зобов'язання перед споживачами продукції;
- в) отримати можливий прибуток підприємства.

11. Виробничі потужності підприємства характеризують :

- а) наявне діюче виробниче обладнання всіх виробничих підрозділів;
- б) запланований обсяг виробництва продукції;
- в) максимально можливий обсяг випуску продукції при повному використанні виробничого обладнання.

12. При розрахунках виробничих потужностей враховують:

- а) власне та орендоване обладнання;
- б) весь парк діючого обладнання;
- в) лише власне обладнання.

13. Які з наведених факторів не сприяють підвищенню ефективності використання виробничих потужностей підприємства:

- а) збільшення змінності роботи устаткування;
- б) підвищення частки активної частини в загальному обсязі основних фондів;
- в) підвищення ступеня оновлення устаткування;
- г) зниження серійності випуску продукції.

14. Які фактори, що впливають на ефективність використання виробничих потужностей, можна віднести до регульованих підприємством:

- а) темпи науково-технічного прогресу;
- б) конкурентне середовище підприємства;
- в) асортимент та серійність випуску продукції.

15. За допомогою якого методу розраховується плановий обсяг реалізації продукції, якщо його величина визначається виходячи з наявних товарних запасів та запланованого обсягу товарної продукції:

- а) розрахунково-аналітичний метод;
- б) балансовий метод;
- в) метод техніко-економічних розрахунків.

ЗАДАЧИ:

Задача 3.

Розрахувати коефіцієнт вибуття, коефіцієнт росту, коефіцієнт відновлення основних фондів, якщо їх вартість на початок року становить 10 000 тис. грн., на кінець року – 10 400 тис. грн., надійшло – 1 000 тис. грн., вибуло – 600 тис. грн.

Розв'язок

1. Коефіцієнт вибуття основних фондів:

$$K_{\text{внб}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{внб}}}{\text{ОсФ}_{\text{п}}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{внб}}$ – коефіцієнт вибуття основних фондів, %;

$\text{ОсФ}_{\text{внб}}$ – вартість основних фондів, що вибули протягом року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

2. Коефіцієнт росту основних фондів:

$$K_{\text{р}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{к}}}{\text{ОсФ}_{\text{п}}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{р}}$ – коефіцієнт росту основних фондів, %;

$\text{ОсФ}_{\text{к}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.;

$\text{ОсФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

3. Коефіцієнт відновлення основних фондів:

$$K_{\text{від}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{над}}}{\text{ОсФ}_{\text{к}}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{від}}$ – коефіцієнт відновлення основних фондів, %;

ОсФнад – вартість основних фондів, що надійшла протягом року, грн.;
ОсФк – вартість основних фондів на кінець року, грн.

Задача 4.

У підприємстві 5 000 га сільськогосподарських угідь, середньорічна вартість основних фондів – 7 000 тис. грн., оборотних фондів – 5 000 тис. грн., прибуток – 360 тис. грн., валова продукція – 5 000 тис. грн., середньооблікова чисельність працівників – 500 осіб.

Розрахувати фондівдачу, фондомісткість, фондозабезпеченість, фондоозброєність, норму прибутку.

Розв'язок

1. Фондовіддача:

$$\Phi В = \frac{ВП}{ОсФ_{ср}},$$

де ФВ – фондівдача основних фондів, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.;

ОсФср – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

2. Фондомісткість (обернений показник до фондівдачі):

$$\Phi М = \frac{ОсФ_{ср}}{ВП},$$

де ФМ – фондомісткість основних фондів, грн.;

ОсФср – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.

3. Фондозабезпеченість:

$$\Phi_{заб} = \frac{ОсФ_{ср}}{ПЛ_{с.у}},$$

де Фзаб – фондозабезпеченість підприємства, грн./га;

ОсФср – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

ПЛс.у – площа сільськогосподарських угідь, га.

4. Фондоозброєність праці:

$$\Phi_{\text{озб}} = \frac{\text{Ос}\Phi_{\text{ср}}}{\text{ЧП}_{\text{с.о}}},$$

де $\Phi_{\text{озб}}$ – фондоозброєність праці, грн./особу;

Ос $\Phi_{\text{ср}}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

ЧП $_{\text{с.о}}$ – середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, осіб.

5. Норма прибутку:

$$N_{\text{пр}} = \frac{\text{Пр}_{\text{ч}}}{\text{Ос}\Phi_{\text{ср}} + \text{Об}\Phi_{\text{ср}}} \cdot 100 \%,$$

де $N_{\text{пр}}$ – норма прибутку підприємства, %;

Ос $\Phi_{\text{ср}}$ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

Об $\Phi_{\text{ср}}$ – середньорічна вартість оборотних фондів підприємства, грн.

Задача 5

Визначити основні показники ефективності використання основних виробничих фондів (прибуток, валову продукцію, фондівіддачу, фондомісткість, рівень рентабельності фондів, термін окупності капіталовкладень) за такими даними: повна собівартість продукції – 3 000 тис. грн.; рівень рентабельності – 50 %; вартість основних виробничих фондів – 10 000 тис. грн.

Розв'язок

1. Прибуток:

$$\text{Пр} = \frac{\text{ПС} \cdot \text{Р}}{100 \%},$$

де Пр – прибуток підприємства, грн.;

ПС – повна собівартість продукції підприємства, грн.;

Р – рівень рентабельності підприємства, %.

2. Валова продукція:

$$\text{ВП} = \text{ПС} + \text{Пр},$$

де ВП – валова продукція підприємства, грн.;

ПС – повна собівартість продукції підприємства, грн.;

Пр – прибуток підприємства, грн.

3. Фондовіддача:

$$\text{ФВ} = \frac{\text{ВП}}{\text{ОсФ}_{\text{ср}}},$$

де ФВ – фондовіддача основних фондів, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.;

ОсФ_{ср} – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

4. Фондомісткість:

$$\text{ФМ} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{ср}}}{\text{ВП}},$$

де ФМ – фондомісткість основних фондів, грн.;

ОсФ_{ср} – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.

5. Рівень рентабельності фондів:

$$P_{\text{ф}} = \frac{\text{Пр}}{\text{ОсФ}_{\text{ср}}} \cdot 100 \%,$$

де P_ф – рівень рентабельності фондів, %;

Пр – прибуток підприємства, грн.;

ОсФ_{ср} – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

6. Термін окупності капіталовкладень:

$$T_{\text{ок}} = \frac{\text{ОсФ}_{\text{ср}}}{\text{Пр}},$$

де T_{ок} – термін окупності капіталовкладень, років;

ОсФ_{ср} – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

Пр – прибуток підприємства, грн.

Задача 6.

Кількість умовних ремонтів за рік – 25, виробнича площа – 150 м², середньооблікова чисельність працівників – 12 осіб, вартість ремонтних робіт за рік – 240 тис. грн., виробничі витрати за рік – 200 тис. грн., вартість основних фондів – 270 тис. грн., прибуток – 40 тис. грн.

Визначити фондозабезпеченість ремонтної майстерні, фондоозброєність, фондovіддачу, продуктивність праці, ефективність використання виробничої площі, прибуток на одного працівника і на 1 м² виробничої площі, собівартість одного умовного ремонту, рівень рентабельності ремонтних робіт.

Розв'язок

1. Фондозабезпеченість:

$$\Phi_{\text{заб}} = \frac{\text{ОсФ}}{\text{ПЛ}_в},$$

де $\Phi_{\text{заб}}$ – фондозабезпеченість підприємства, грн./м²;

ОсФ – вартість основних фондів підприємства, грн.;

ПЛ_в – виробнича площа підприємства, м².

2. Фондоозброєність:

$$\Phi_{\text{озб}} = \frac{\text{ОсФ}}{\text{ЧП}_{\text{с.о}}},$$

де $\Phi_{\text{озб}}$ – фондоозброєність праці, грн./особу;

ОсФср – вартість основних фондів підприємства, грн.;

ЧП_{с.о} – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

3. Фондовіддача:

$$\Phi_{\text{в}} = \frac{\text{ВП}}{\text{ОсФ}},$$

де $\Phi_{\text{в}}$ – фондovіддача основних фондів, грн.;

ВП – вартість ремонтних робіт за рік, грн.;

ОсФср – вартість основних фондів підприємства, грн.

4. Продуктивність праці:

$$\text{ПП} = \frac{\text{ВП}}{\text{ЧП}_{\text{с.о}}},$$

де ПП – продуктивність праці, грн./особу;

ВП – вартість ремонтних робіт за рік, грн.;

ЧПс.о – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

5. Ефективність використання продуктивної площі:

$$\text{Еф}_{\text{пл}} = \frac{\text{ВП}}{\text{ПЛ}_{\text{в}}},$$

де Ефпл – ефективність використання продуктивної площі, грн./м²;

ВП – вартість ремонтних робіт за рік, грн.;

ПЛв – виробнича площа підприємства, м².

6. Прибуток на одного працівника:

$$\text{Пр}_{\text{чп}} = \frac{\text{Пр}}{\text{ЧП}_{\text{с.о}}},$$

де Прчп – прибуток на одного працівника, грн./особу;

Пр – прибуток підприємства, грн.;

ЧПс.о – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

7. Прибуток на 1 м² продуктивної площі:

$$\text{Пр}_{\text{пл}} = \frac{\text{Пр}}{\text{ПЛ}_{\text{в}}},$$

де Прпл – прибуток на 1 м² продуктивної площі, грн.;

Пр – прибуток підприємства, грн.;

ПЛв – виробнича площа підприємства, м².

8. Собівартість одного умовного ремонту:

$$\text{С}_{\text{умр}} = \frac{\text{ВВ}}{\text{К}_{\text{умр}}},$$

де Сум.р – собівартість одного умовного ремонту, грн.;

ВВ – виробничі витрати, грн.;

Кум.р – кількість умовних ремонтів за рік.

9. Рівень рентабельності ремонтних робіт:

$$P_{\text{рем.р}} = \frac{\text{Пр}}{\text{ВВ}} \cdot 100 \%,$$

де $P_{\text{рем.р}}$ – рівень рентабельності ремонтних робіт, %;

Пр – прибуток підприємства, грн.;

ВВ – виробничі витрати підприємства, грн.

Задача 7.

Визначити загальний коефіцієнт зносу трактора, введеного у дію 2004 р., якщо його початкова вартість становить 30 тис. грн., вартість капітального ремонту – 12 тис. грн., середньорічний приріст продуктивності праці у країні – 4 %.

Розв'язок

1. Коефіцієнт фізичного зносу трактора:

$$K_{\text{ф.зн}} = \frac{\text{РМ}_{\text{кап}}}{\text{ПрВ}},$$

де $K_{\text{ф.зн}}$ – коефіцієнт фізичного зносу трактора;

$\text{РМ}_{\text{кап}}$ – вартість капітального ремонту, грн.;

ПрВ – первісна (початкова) вартість трактора, грн.

2. Коефіцієнт морального зносу трактора:

$$K_{\text{м.зн}} = \frac{\text{ПрВ} - \text{ВдВ}}{\text{ПрВ}},$$

де $K_{\text{м.зн}}$ – коефіцієнт морального зносу трактора;

ПрВ – первісна вартість трактора, грн.;

ВдВ – відновна вартість трактора, грн.

При цьому:

$$\text{ВдВ} = \frac{\text{ПрВ}}{\left(1 + \frac{\Delta\text{ПП}\%}{100}\right)^T},$$

де ВдВ – відновна вартість трактора, грн.;

ПрВ – первісна (початкова) вартість трактора, грн.;

$\Delta\text{ПП}\%$ – відносний приріст продуктивності праці в країні, %;

T – термін корисного використання трактора, років.

Тоді:

3. Загальний коефіцієнт зносу трактора:

$$K_{\text{заг.зн}} = 1 - (1 - K_{\text{ф.зн}}) \cdot (1 - K_{\text{м.зн}}),$$

де $K_{\text{заг.зн}}$ – загальний коефіцієнт зносу трактора;

$K_{\text{ф.зн}}$ – коефіцієнт фізичного зносу трактора;

$K_{\text{м.зн}}$ – коефіцієнт морального зносу трактора.

Задача 8.

Три роки тому підприємство придбало та ввело у дію обладнання початковою вартістю 75 тис. грн. Середньорічний темп приросту продуктивності праці по підприємству становить 1,9 %, сума щорічного зносу обладнання – 11,25 тис. грн.

Визначити відновну вартість діючого обладнання з урахуванням його зносу.

Розв'язок

1. Відновна вартість діючого обладнання без урахування зносу:

$$ВдВ = \frac{ПрВ}{\left(1 + \frac{\Delta ПП_{\%}}{100}\right)^T},$$

де $ВдВ$ – відновна вартість обладнання, грн.;

$ПрВ$ – первісна вартість обладнання, грн.;

$\Delta ПП_{\%}$ – відносний приріст продуктивності праці, %;

T – термін експлуатації обладнання, років.

2. Відновна вартість діючого обладнання з урахуванням зносу:

$$ВдВ^{зн} = ВдВ - (A \cdot T),$$

де $ВдВ^{зн}$ – відновна вартість діючого обладнання з урахуванням зносу, грн.;

$ВдВ$ – відновна вартість обладнання, грн.;

A – сума амортизації, грн.;

T – термін експлуатації обладнання, років.

Задача 9.

Початкова вартість автомобіля – 30 тис. грн. Здійснити дооцінку (уцінку) вартості автомобіля, якщо станом на 1 січня 2009 р. залишкова вартість автомобіля становила 18 тис. грн., а його справедлива вартість – 24 тис. грн.

Розв'язок

1. Індекс переоцінки:

$$I_{\text{п}} = \frac{C_{\text{пВ}}}{Z_{\text{лВ}}},$$

де $I_{\text{п}}$ – індекс переоцінки автомобіля, коефіцієнт;
 $C_{\text{пВ}}$ – справедлива вартість автомобіля, грн.;
 $Z_{\text{лВ}}$ – залишкова вартість автомобіля, грн.

2. Переоцінена початкова вартість автомобіля:

$$П_{\text{ЕВ}} = \text{ПрВ} \cdot I_{\text{п}},$$

де $П_{\text{ЕВ}}$ – переоцінена початкова вартість автомобіля, грн.;
 ПрВ – первісна вартість автомобіля, грн.;
 $I_{\text{п}}$ – індекс переоцінки автомобіля, коефіцієнт.

3. Сума зносу автомобіля:

$$Z_{\text{н}} = \text{ПрВ} - Z_{\text{лВ}},$$

де $Z_{\text{н}}$ – сума зносу автомобіля, грн.;
 ПрВ – первісна вартість автомобіля, грн.;
 $Z_{\text{лВ}}$ – залишкова вартість автомобіля, грн.

4. Переоцінка суми зносу:

$$Z_{\text{н}}^{\text{п}} = Z_{\text{н}} \cdot I_{\text{п}},$$

де $Z_{\text{н}}^{\text{п}}$ – переоцінена сума зносу, грн.;
 $Z_{\text{н}}$ – сума зносу автомобіля, грн.;

I_p – індекс переоцінки автомобіля, коефіцієнт.

5. Залишкова вартість автомобіля після дооцінки:

$$ЗлВ^d = ПЕв - Зн^п,$$

де $ЗлВ^d$ – залишкова вартість автомобіля після дооцінки, грн.;

$ПЕв$ – переоцінена початкова вартість автомобіля, грн.;

$Зн^п$ – переоцінена сума зносу, грн.

Задача 9.

На підприємстві використовують обладнання, що було придбане 2 роки тому за ціною 1 350 тис. грн. З урахуванням технологічних особливостей та режиму роботи підприємства очікується, що обладнання такого класу має працювати 5 років (очікуваний термін служби). На теперішній час ціна такого обладнання становить 1 100 тис. грн.

Визначити ступінь зносу обладнання підприємства.

Розв'язок

1. Ступінь фізичного зносу:

$$K_{ф.зн} = \frac{T_{ф}}{T_{к.в}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{ф.зн}$ – коефіцієнт фізичного зносу обладнання;

$T_{ф}$ – фактичний термін використання обладнання, років;

$T_{к.в}$ – термін корисного використання обладнання, років.

Таким чином, за два роки експлуатації виробничий потенціал обладнання зменшився на 40%.

2. Ступінь морального зносу обладнання визначимо за формулою:

$$K_{м.зн} = \frac{ПрВ - ВдВ}{ПрВ} \cdot 100 \%,$$

де $K_{м.зн}$ – коефіцієнт морального зносу;

$ПрВ$ – первісна вартість обладнання, грн.;

ВдВ – відновна вартість обладнання, грн.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

Тема 7. ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ

Мета заняття: розглянути Визначити сутність оборотного капіталу підприємства, розглянути структуру оборотного капіталу і оцінку запасів при їх виробничому споживанні, охарактеризувати методику визначення ефективності використання оборотного капіталу, з'ясувати чинники поліпшення використання оборотного капіталу підприємства.

Питання до обговорення:

1. Поняття, склад і структура оборотних коштів підприємства, джерела їх формування.
2. Особливості нормування оборотних коштів на підприємстві.
3. Оцінка ефективності використання оборотних коштів підприємства.
4. Напрямки підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Практична частина:

ТЕСТИ:

1. До оборотних засобів не належать:
 - а) сировина і основні матеріали;
 - б) тара і паливо;
 - в) верстати;
 - г) грошові засоби.
2. Які з перелічених елементів входять до складу ненормованих оборотних засобів:
 - а) запаси тари і палива;
 - б) витрати майбутніх періодів;
 - в) готові товари на складі;
 - г) грошові засоби.
3. Основні шляхи скорочення норм виробничих запасів матеріальних

ресурсів:

- а) скорочення періоду поставки;
- б) розвиток прямих господарських зв'язків;
- в) розрахунок чеками;
- г) довгострокові контракти з постачальниками.

4. Які елементи включають до складу оборотних фондів підприємства:

- а) витрати майбутніх періодів;
- б) залишки готової продукції;
- в) грошові засоби на розрахунковому рахунку.

5. Виділяють такі виробничі запаси матеріальних ресурсів:

- а) внутрівиробничий;
- б) страховий;
- в) точки замовлення;
- г) вірної відповіді немає.

6. Яка з наведених відповідей правильна:

- а) незавершене виробництво входить до складу оборотних фондів;
- б) незавершене виробництво входить до складу фондів обігу;
- в) незавершене виробництво входить до складу оборотних засобів.

7. Які з перелічених елементів включають до нормованих оборотних засобів:

- а) відвантажена неоплачена продукція;
- б) грошові засоби;
- в) витрати майбутніх періодів;
- г) усі відповіді вірні.

8. Прискорення оборотності оборотних засобів сприяє:

- а) удосконаленню структури оборотних засобів;
- б) збільшенню суми нормованих оборотних засобів для такого самого обсягу продукції;
- в) збільшенню випуску продукції при такій самій сумі нормованих оборотних засобів;
- г) підвищенню фондовіддачі.

9. Незавершене виробництво – це:

- а) незакінчена обробкою продукція на складі;
- б) вартість продукції з незакінченою обробкою, яка знаходиться на обладнання у цеху;
- в) незакінчена продукція, що знаходиться на робочому місці, у технічному контролі, на складі готових деталей.

10. Які елементи входять до фондів обігу:

- а) запаси сировини й матеріалів;
- б) витрати майбутніх періодів;
- в) паливо;
- г) товари на складі.

ЗАДАЧИ:

Задача 1.

Розрахувати норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, якщо протягом року планується виробити 1 000 ц продукції, собівартість якої становить 183 грн./ц. Тривалість циклу виробництва 9 днів, на його початку витрачається 405 грн.

Розв'язок

1. Коефіцієнт наростання витрат становить:

$$K_{\text{нар.в}} = \frac{ВВ_{\text{п}} + 0,5 \cdot C}{ВВ_{\text{п}} + C},$$

де $K_{\text{нар.в}}$ – коефіцієнт наростання витрат;

$ВВ_{\text{п}}$ – виробничі витрати на початку циклу виробництва, грн.;

C – собівартість виробництва продукції, грн./ц;

0,5 – коефіцієнт перерахунку незавершеного виробництва у готову продукцію.

2. Норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві становить:

$$НМ_{\text{н.в}} = \frac{ОВ \cdot C \cdot T_{\text{в.ц}} \cdot K_{\text{нар.в}}}{T_{\text{к}}},$$

де НМн.в – норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, грн.;
ОВ – обсяг виробництва продукції за рік, ц;
С – собівартість продукції, грн./ц;
Тв.ц – тривалість виробничого циклу, днів;
Кнар.в – коефіцієнт наростання витрат;
Тк – календарна тривалість періоду (рік), днів.

Задача 2.

У плановому періоді внаслідок впровадження організаційно-технічних заходів час одного обороту оборотних активів зменшиться до 58 днів. У базовому періоді обсяг реалізованої продукції становив 32 млн. грн., а середньорічний залишок нормованих оборотних активів – 5,5 млн. грн.
Визначити, на скільки днів скоротиться період обороту оборотних активів та абсолютну суму вивільнених оборотних активів.

Розв'язок

1. Середньорічний залишок нормованих оборотних активів за умови, що обсяг реалізованої продукції не змінився:

$$\bar{З}_{\text{пл}} = \frac{T_{\text{об}}^{\text{пл}} \cdot \text{Вр}_{\text{пл}}}{360},$$

де: $\bar{З}_{\text{пл}}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів, грн.;
 $T_{\text{об}}^{\text{пл}}$ – тривалість одного обороту оборотних активів у плановому періоді, днів;
 $\text{Вр}_{\text{пл}}$ – виручка від реалізації продукції у плановому періоді, грн.

2. Період обороту оборотних активів у базовому періоді:

$$T_{\text{об}}^{\text{б}} = \frac{360 \cdot \bar{З}_{\text{б}}}{\text{Вр}_{\text{б}}},$$

де: $T_{\text{об}}^{\text{б}}$ – тривалість одного обороту оборотних активів у базовому

періоді, днів;

$\bar{З}_6$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів у базовому періоді, грн.;

Врб – виручка від реалізації продукції у базовому періоді, грн.

3. Період обороту оборотних активів скоротиться на:

$$\Delta T_{об} = T_{об}^б - T_{об}^{пл},$$

де $\Delta T_{об}$ – абсолютне скорочення обороту оборотних активів, днів;

$T_{об}^б, T_{об}^{пл}$ – тривалість одного обороту оборотних активів відповідно у базовому та плановому періодах, днів.

4. Сума вивільнених нормованих оборотних активів:

$$\Delta З = \bar{З}_6 - \bar{З}_{пл},$$

де $\Delta З$ – сума вивільнених нормованих оборотних активів, грн.;

$\bar{З}_6, \bar{З}_{пл}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів відповідно у базовому та плановому періодах, грн.;

Задача 3.

Визначити суму обороту, коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, тривалість одного обороту, якщо виручка від реалізації продукції 10 000 тис. грн., вартість переведеного в основне стадо молодняка – 400 тис. грн., вартість тварин, вибракуваних з основного стада – 360 тис. грн., середньорічна вартість оборотного капіталу – 8 000 тис. грн.

Розв'язок

1. Сума обороту оборотного капіталу:

$$CO = Вр + ТВнад - ТВвиб,$$

де CO – сума обороту оборотного капіталу, грн.;

Вр – виручка від реалізації продукції, грн.;

ТВнад – вартість переведеного в основне стадо молодняка, грн.;

ТВвиб – вартість тварин, вибракуваних з основного стада, грн.

2. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу:

$$K_{об} = \frac{CO}{OA_{cp}},$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу;

CO – сума обороту оборотного капіталу, грн.;

OA_{cp} – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.

3. Тривалість одного обороту оборотного капіталу:

$$T_{об} = \frac{360}{K_{об}},$$

де $T_{об}$ – тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів;

$K_{об}$ – коефіцієнт обороту оборотного капіталу.

ТЕСТИ:

1. До фондів обігу відносяться:

а) матеріальні ресурси підприємства;

б) готова продукція на складі підприємства, відвантажена продукція, грошові кошти в розрахунках (каса, розрахунковий рахунок, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги);

в) готові вироби, відвантажені споживачам, грошові кошти в акціях, на розрахунковому рахунку, в касі;

г) транспортні засоби підприємства, виробничі будівлі, споруди;

д) прибуток, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги

2. Чим відрізняються обігові фонди та фонди обертання:

а) натурально-речовим складом;

б) характером перенесення вартості на вартість готової продукції;

в) часом застосування у виробничому процесі.

3. Обігові фонди представляють собою:

- а) предмети праці, що беруть участь у виробничому процесі та переносять свою вартість на вартість виробленої продукції;
- б) засоби та предмети праці, що має підприємство та використовує у виробничому процесі;
- в) предмети та засоби праці, котрі беруть участь тільки у одному виробничому циклі, за який повністю переносять вартість на вартість виробленої продукції.

4. Покупні напівфабрикати належать до:

- а) незавершеного виробництва;
- б) виробничих запасів;
- в) готової продукції;
- г) витрат майбутніх періодів.

5. За принципом організації оборотні засоби поділяються на:

- а) стійкі пасиви та активи;
- б) власні та залучені;
- в) нормовані та ненормовані.

6. Показник, який визначає кількість оборотів, що роблять оборотні засоби за певний період, називається:

- а) період обороту;
- б) фондоддача;
- в) коефіцієнт оборотності;
- г) коефіцієнт збереження.

7. Резерв часу, який дорівнює половині інтервалу між двома поставками матеріального ресурсу, називається запасом:

- а) поточним;
- б) страховим;
- в) підготовчим;
- г) транспортним.

8. Якщо коефіцієнт оборотності оборотних засобів дорівнює 2, то фондомісткість становить:

- а) 2;
- б) 20;
- в) 22;

г) 0,5.

9. Незавершене виробництво входить до складу:

- а) оборотних фондів;
- б) фондів обігу;
- в) основних фондів;
- г) правильна відповідь відсутня.

10. До норми запасу часу в днях при нормуванні оборотних засобів у виробничих запасах не належить запас часу:

- а) для підготовки сировини до виробництва;
- б) на випадок зриву поставок;
- в) для підготовки партії виготовленої продукції для відвантаження покупцям;
- г) на транспортування сировини.

11. Витрати на виконання науково-дослідних, раціоналізаторських робіт, освоєння нової техніки є:

- а) незавершеним виробництвом;
- б) виробничими запасами;
- в) витратами майбутніх періодів;
- г) правильна відповідь відсутня.

12. Якщо коефіцієнт оборотності становить 10, то тривалість обороту у році становитиме:

- а) 36;
- б) 360;
- в) 100;
- г) 10.

13. Мінімальний запас оборотних коштів у виробничих запасах не враховує тривалість в днях запасу:

- а) поточного;
- б) страхового;
- в) підготовчого;
- г) транспортного.

Задача 4.

Розрахувати норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, якщо протягом року планується виробити 1 000 ц продукції, собівартість якої становить 183 грн./ц. Тривалість циклу виробництва 9 днів, на його початку витрачається 405 грн.

Розв'язок

1. Коефіцієнт наростання витрат становить:

$$K_{\text{нар.в}} = \frac{ВВ_{\text{п}} + 0,5 \cdot C}{ВВ_{\text{п}} + C},$$

де:

$K_{\text{нар.в}}$ – коефіцієнт наростання витрат;
 $ВВ_{\text{п}}$ – виробничі витрати на початку циклу виробництва, грн.;
 C – собівартість виробництва продукції, грн./ц;
0,5 – коефіцієнт перерахунку незавершеного виробництва у готову продукцію.

2. Норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві становить:

$$НМ_{\text{н.в}} = \frac{ОВ \cdot C \cdot T_{\text{в.ц}} \cdot K_{\text{нар.в}}}{T_{\text{к}}},$$

де $НМ_{\text{н.в}}$ – норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, грн.;

$ОВ$ – обсяг виробництва продукції за рік, ц;

C – собівартість продукції, грн./ц;

$T_{\text{в.ц}}$ – тривалість виробничого циклу, днів;

$K_{\text{нар.в}}$ – коефіцієнт наростання витрат;

$T_{\text{к}}$ – календарна тривалість періоду (рік), днів.

Задача 5.

У плановому періоді внаслідок впровадження організаційно-технічних заходів час одного обороту оборотних активів зменшиться до 58 днів. У базовому періоді обсяг реалізованої продукції становив 32 млн. грн.,

а середньорічний залишок нормованих оборотних активів – 5,5 млн. грн.

Визначити, на скільки днів скоротиться період обороту оборотних активів та абсолютну суму вивільнених оборотних активів.

Розв'язок

1. Середньорічний залишок нормованих оборотних активів за умови, що обсяг реалізованої продукції не змінився:

$$\bar{З}_{\text{пл}} = \frac{T_{\text{об}}^{\text{пл}} \cdot \text{Вр}_{\text{пл}}}{360},$$

де: $\bar{З}_{\text{пл}}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів, грн.;
 $T_{\text{об}}^{\text{пл}}$ – тривалість одного обороту оборотних активів у плановому періоді, днів;

$\text{Вр}_{\text{пл}}$ – виручка від реалізації продукції у плановому періоді, грн.

2. Період обороту оборотних активів у базовому періоді:

$$T_{\text{об}}^{\text{б}} = \frac{360 \cdot \bar{З}_{\text{б}}}{\text{Вр}_{\text{б}}},$$

де:

$T_{\text{об}}^{\text{б}}$ – тривалість одного обороту оборотних активів у базовому періоді, днів;

$\bar{З}_{\text{б}}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів у базовому періоді, грн.;

$\text{Вр}_{\text{б}}$ – виручка від реалізації продукції у базовому періоді, грн.

3. Період обороту оборотних активів скоротиться на:

$$\Delta T_{\text{об}} = T_{\text{об}}^{\text{б}} - T_{\text{об}}^{\text{пл}},$$

де $\Delta T_{\text{об}}$ – абсолютне скорочення обороту оборотних активів, днів;

$T_{\text{об}}^{\text{б}}$, $T_{\text{об}}^{\text{пл}}$, – тривалість одного обороту оборотних активів відповідно у базовому та плановому періодах, днів.

4. Сума вивільнених нормованих оборотних активів:

$$\Delta Z = \bar{Z}_6 - \bar{Z}_{пл},$$

де ΔZ – сума вивільнених нормованих оборотних активів, грн.;

$\bar{Z}_6, \bar{Z}_{пл}$ – середньорічний залишок нормованих оборотних активів відповідно у базовому та плановому періодах, грн.;

Задача б.

Визначити суму обороту, коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, тривалість одного обороту, якщо виручка від реалізації продукції 10 000 тис. грн., вартість переведеного в основне стадо молодняка – 400 тис. грн., вартість тварин, вибракуваних з основного стада – 360 тис. грн., середньорічна вартість оборотного капіталу – 8 000 тис. грн.

Розв'язок

1. Сума обороту оборотного капіталу:

$$CO = Vr + ТВнад - ТВвиб,$$

де:

CO – сума обороту оборотного капіталу, грн.;

Vr – виручка від реалізації продукції, грн.;

ТВнад – вартість переведеного в основне стадо молодняка, грн.;

ТВвиб – вартість тварин, вибракуваних з основного стада, грн.

2. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу:

$$K_{об} = \frac{CO}{OA_{cp}},$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу;

CO – сума обороту оборотного капіталу, грн.;

OA_{cp} – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.

3. Тривалість одного обороту оборотного капіталу:

$$T_{об} = \frac{360}{K_{об}},$$

де $T_{об}$ – тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів;

$K_{об}$ – коефіцієнт обороту оборотного капіталу.

Задача 7.

Визначити показники використання оборотного капіталу (коефіцієнт оборотності, коефіцієнт завантаження, тривалість обороту, рівень рентабельності оборотного капіталу), якщо виручка підприємства від реалізації продукції становила 4 400 тис. грн., вартість середньорічного залишку оборотних фондів – 550 тис. грн., прибуток підприємства – 480 тис. грн.

Розв'язок

1. Коефіцієнт обороту оборотного капіталу:

$$K_{об} = \frac{Вр}{ОА_{ср}},$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт обороту оборотного капіталу;

$Вр$ – виручка від реалізації продукції, грн.;

$ОА_{ср}$ – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.

2. Коефіцієнт завантаження оборотного капіталу:

$$K_{зав} = \frac{ОА_{ср}}{Вр},$$

де $K_{зав}$ – коефіцієнт завантаження оборотного капіталу;

$ОА_{ср}$ – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.;

$Вр$ – виручка від реалізації продукції, грн.

3. Тривалість одного обороту:

$$T_{об} = \frac{Дк}{K_{об}},$$

$T_{об}$ – тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів;

$Дк$ – календарна кількість днів у періоді;

$K_{об}$ – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу.

4. Рівень рентабельності використання оборотного капіталу:

$$P_{ОА} = \frac{Пр_ч}{ОА_{ср}} \cdot 100 \%,$$

де $P_{ОА}$ – рівень рентабельності використання оборотного капіталу, %;

$Пр_ч$ – чистий прибуток підприємства, грн.;

$ОА_{ср}$ – середньорічна вартість оборотного капіталу, грн.

Задача 8.

Розрахувати норматив оборотних фондів підприємства у виробничих запасах, якщо протягом 30 днів для виробництва продукції у підприємстві споживається пального у кількості 6 т за ціною 56 тис. грн. Період часу між двома черговими поставками пального становить 7 днів. Час на підготовку пального до виробничого споживання – 0,2 дня, час від моменту перерахування коштів постачальнику до отримання від нього пального на підприємстві – 3 дні.

Розв'язок

1. Середньодобова потреба підприємства у пальному:

$$З_{д} = \frac{НР_{м}}{Д_{к}},$$

де $З_{д}$ – середньодобова потреба підприємства у пальному, т;
 $НР_{м}$ – місячна норма споживання пального, т;
 $Д_{к}$ – кількість днів у періоді.

2. Норма страхового запасу пального:

$$Д_{стр} = З_{д} \cdot Д_{пост},$$

де $Д_{стр}$ – норма страхового запасу пального, днів;
 $З_{д}$ – середньодобова потреба підприємства у пальному, т;
 $Д_{пост}$ – період часу між двома черговими поставками пального, днів.

3. Загальна норма запасу пального:

$$Д_{з} = Д_{тр} + Д_{підг} + Д_{пост} + Д_{стр},$$

де $Д_{з}$ – загальна норма запасу пального, днів;
 $Д_{тр}$ – транспортний запас, днів;
 $Д_{підг}$ – час на підготовку пального, днів;
 $Д_{пост}$ – період часу між двома черговими поставками пального, днів;
 $Д_{стр}$ – норма страхового запасу пального, днів.

4. Величина необхідного запасу пального у натуральному виразі:

$$З_{\min} = З_{д} \cdot Д_{з},$$

де Z_{\min} – необхідний (мінімальний) запас пального, т;
 Z_d – середньодобова потреба підприємства у пальному, т;
 D_z – загальна норма запасу пального, днів.

5. Обчислимо норматив оборотних фондів у виробничих запасах:

$$НМз = Z_d \cdot Цп \cdot Дз,$$

де $НМз$ – норматив оборотних фондів у виробничих запасах, грн.;
 $Цп$ – ціна пального, грн.;
 $Дз$ – загальна норма запасу пального, днів.

Задача 9.

Визначити норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, якщо відомо, що виробнича собівартість продукції за плановою калькуляцією становить 780 грн., у тому числі витрати на сировину та матеріали – 470 грн.; тривалість виробничого циклу – 6 днів, квартальний план виробництва продукції – 1 200 т.

Розв'язок

1. Середньоденний обсяг виробництва товарної продукції за виробничою собівартістю:

$$ТП_d = \frac{ТП_{кв}}{T_k},$$

де $ТП_d$ – середньоденний обсяг виробництва товарної продукції за виробничою собівартістю, грн.;

$ТП_{кв}$ – товарна продукція за квартал, грн.;

T_k – календарна тривалість періоду, днів.

2. Коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві:

$$K_{нар.в} = \frac{МВ + 0,5 \cdot (C_{пл} - C_m)}{C_{пл}},$$

де $K_{нар.в}$ – коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві;

$МВ$ – витрати на сировину та матеріали, грн.;

$C_{пл}$ – собівартість продукції за плановою калькуляцією, грн.;

C_m – витрати на сировину та матеріали у плановій собівартості продукції, грн.

3. Норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві:

$$НМн.в = ТПд \cdot Тв.ц \cdot Кнар.в,$$

де $НМн.в$ – норматив оборотних фондів у незавершеному виробництві, грн.;

$ТПд$ – середньоденний обсяг виробництва товарної продукції за виробничою собівартістю, грн.;

$Тв.ц$ – тривалість виробничого циклу, днів;

$Кнар.в$ – коефіцієнт наростання витрат у незавершеному виробництві.

Задача 10.

Річна потреба підприємства у сировині становить 980 тис. грн., ціна сировини – 560 грн./т, середньорічні витрати на зберігання одиниці матеріальних ресурсів – 25 грн./т, середня вартість розміщення одного замовлення – 39 грн.

Визначити оптимальний обсяг замовлення протягом року, період між черговими поставками, середній розмір поточного запасу та витрати підприємства, пов'язані з його зберіганням та розміщенням замовлень на постачання сировини в цілому.

Розв'язок

1. Оптимальний обсяг замовлення сировини:

$$P_{п.опт} = \sqrt{\frac{2 \cdot C_p \cdot B_{p.зл}}{C_m \cdot B_{з.мл}}},$$

де:

$P_{п.опт}$ – оптимальний обсяг замовлення сировини, т;

C_p – річна потреба у сировині, грн.;

$B_{p.зл}$ – вартість розміщення одного замовлення, грн.;

C_m – ціна сировини, грн./т;

$B_{з.мл}$ – витрати на зберігання одиниці матеріальних ресурсів, грн./т.

У вартісному виразі оптимальний розмір замовлення становитиме:

$$P_{п.опт}^B = P_{п.опт} \cdot Ц_c,$$

де:

$P_{п.опт}^B$ – оптимальний розмір замовлення у вартісному виразі, грн.;

$P_{п.опт}$ – оптимальний обсяг замовлення сировини, т;

$Ц_c$ – ціна сировини, грн./т.

2. Оптимальна кількість замовлень на поставку сировини протягом року:

$$n_{опт} = \frac{C_p}{P_{п.опт}},$$

де:

$n_{опт}$ – оптимальна кількість замовлень на поставку сировини протягом року;

C_p – річна потреба у сировині, грн.;

$P_{п.опт}^B$ – оптимальний розмір замовлення у вартісному виразі, грн.

3. Інтервал між двома поставками:

$$T_{опт} = \frac{T_k}{n_{опт}},$$

де $T_{опт}$ – інтервал між двома поставками, днів;

T_k – календарна тривалість періоду, днів;

$n_{опт}$ – оптимальна кількість замовлень на поставку сировини протягом року.

4. Середній розмір поточного запасу сировини у підприємстві:

$$Z_{п} = \frac{P_{п.опт}}{2},$$

де $Z_{п}$ – середній розмір поточного запасу сировини, т;

$P_{п.опт}$ – оптимальний обсяг замовлення сировини, т.

5. Річні витрати підприємства, пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини:

$$B_{зам} = \frac{P_{п.опт}}{2} \cdot B_{зб}^1,$$

де $V_{\text{зам}}$ – витрати підприємства, пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини, грн.;

$P_{\text{п.опт}}$ – оптимальний обсяг замовлення сировини, т;

$V_{\text{зб}}^1$ – середньорічні витрати на зберігання одиниці матеріальних ресурсів, грн./т.

6. Річні витрати підприємства, що пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини:

$$V_{\text{р.з}} = n_{\text{опт}} \cdot V_{\text{р.з}}^1,$$

де $V_{\text{р.з}}$ – витрати підприємства, що пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини, грн.;

$n_{\text{опт}}$ – оптимальна кількість замовлень на поставку сировини протягом року;

$V_{\text{р.з}}^1$ – середня вартість розміщення одного замовлення, грн./т.

7. Загальні витрати підприємства на зберігання запасу та розміщення замовлень:

$$V_{\text{заг}} = V_{\text{зам}} + V_{\text{р.з}},$$

де $V_{\text{заг}}$ – загальні витрати підприємства на зберігання запасу та розміщення замовлень, грн.;

$V_{\text{зам}}$ – витрати підприємства, пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини, грн.;

$V_{\text{р.з}}$ – витрати підприємства, що пов'язані з розміщенням замовлень на постачання сировини, грн.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9

ТЕМА 8. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ПРОДУКТИВНІСТЬ І ОПЛАТА ПРАЦІ

Мета заняття: розглянути класифікацію персоналу підприємства та ефективності використання персоналу., проаналізувати кількісні та якісні показники використання персоналу, визначити забезпеченість підприємств персоналом та розрахунок додаткової потреби у найманій праці.

Питання до обговорення:

1. Розглянути класифікацію персоналу підприємства.
2. Проаналізувати кількісні та якісні показники використання персоналу.
3. Визначити забезпеченість підприємств персоналом та розрахунок додаткової потреби у найманій праці.
4. Розглянути показники руху та ефективності використання персоналу.

Практична частина:

ТЕСТИ:

1. ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА – ЦЕ

- A. Робітники підприємства
- B. Працівники, які мають високий рівень кваліфікації
- C. Працівники, які мають значний стаж роботи
- D. Працівники, які отримали необхідну професійну підготовку та (або) мають практичний досвід і навички роботи

2. КАДРОВА ПОЛІТИКА НА ПІДПРИЄМСТВІ ВКЛЮЧАЄ

- A. Відбір і просування кадрів
- B. Підготовку кадрів і їх безперервне навчання
- C. Розстановку працівників, створення сприятливих умов праці для працівників
- D. Всі перераховані

3. ВСІ ПОСТІЙНІ, ТИМЧАСОВІ ПРАЦІВНИКИ, ПРИЙНЯТІ НА РОБОТУ ТЕРМІНОМ НА ОДИН І БІЛЬШЕ ДНІВ НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ПЕРЕБУВАЮТЬ ВОНИ НА РОБОТІ, У ВІДПУСТКАХ, ВІДРЯДЖЕННЯХ, ХВОРЮТЬ ТОЩО - ЦЕ

- A. Облікова чисельність
- B. Середньооблікова чисельність
- C. Середньомісячна чисельність
- D. Явочна чисельність

4. ПРАЦІВНИКИ, ЩО З'ЯВИЛИСЯ НА РОБОТУ - ЦЕ

- A. Облікова чисельність
- B. Середньооблікова чисельність
- C. Середньомісячна чисельність
- D. Явочна чисельність

5. СТРУКТУРА ПЕРСОНАЛУ – ЦЕ ВІДСОТКОВЕ СПІВВІДНОШЕННЯ ОКРЕМИХ ГРУП ПЕРСОНАЛУ ЗА ТАКИМИ КЛАСИФІКАЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ, ЯК

- A. Категорія персоналу
- B. Вік персоналу
- C. Кваліфікація персоналу
- D. Усі відповіді правильні

6. ЗА ХАРАКТЕРОМ УЧАСТІ У ВИРОБНИЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПЕРСОНАЛ ПІДРОЗДІЛЯЄТЬСЯ НА

- A. Промислово-виробничий і непромисловий
- B. Робітників, службовців, спеціалістів, керівників
- C. Висококваліфікований, кваліфікований, некваліфікований
- D. Усі відповіді правильні

7. ВІДПОВІДНО ДО ХАРАКТЕРУ ВИКОНУВАНИХ ФУНКЦІЙ ВЕСЬ ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА ПІДРОЗДІЛЯЄТЬСЯ НА

- A. Виробничий і невиробничий
- B. Робітників, службовців, фахівців, керівників
- C. Висококваліфікований, кваліфікований, некваліфікований
- D. Спеціальності, професії, кваліфікація

8. ЕКОНОМІСТ ВІДНОСИТЬСЯ ДО НАСТУПНОЇ КАТЕГОРІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

- A. Керівники
- B. Фахівці
- C. Службовці
- D. Робітники

9. КВАЛІФІКАЦІЯ – ЦЕ

- A. Вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних спеціальних знань
- B. Вид трудової діяльності, здійснення якої потребує практичних навичок
- C. Більш вузький різновид трудової діяльності в межах професії
- D. Сукупність спеціальних знань і практичних навичок, що визначають ступінь підготовленості працівника до виконання професійних функцій обумовленої складності

10.СУКУПНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ І ПРАКТИЧНИХ НАВИКІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПЕВНОГО ВИДУ РОБІТ В ЯКІЙ-НЕБУДЬ ГАЛУЗІ ВИРОБНИЦТВА, НАЗИВАЄТЬСЯ

- A. Професією
- B. Спеціальністю
- C. Кваліфікацією
- D. Категорією

11.КАЛЕНДАРНА КІЛЬКІСТЬ ДНІВ У ПЛАНОВОМУ РОЦІ З ВІДРАХУВАННЯМ ВИХІДНИХ І СВЯТКОВИХ ДНІВ- ЦЕ

- A. Календарний фонд часу
- B. Номінальний фонд часу
- C. Ефективний фонд часу
- D. Реальний фонд часу

12.ПОКАЗНИКАМИ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ Є

- A. Виробіток і норма часу
- B. Виробіток і трудомісткість
- C. Трудомісткість і фондоозброєність праці
- D. Норма чисельності і норма часу

13.ВИРОБІТОК – ЦЕ

- A. Кількість продукції, вироблена в середньому на одному верстаті
- B. Кількість виробленої продукції, що приходиться на одного середньооблікового працівника промислово-виробничого персоналу (робітника)
- C. Час на виробництво запланованого обсягу продукції
- D. Номенклатура продукції, що випускається

14.НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНИМ ПОКАЗНИКОМ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ Є

- A. Виробіток у натуральному вимірі
- B. Виробіток у вартісному вимірі
- C. Трудомісткість
- D. Виробіток у трудовому вимірі

15.ЯКЩО ВИРОБІТОК НА ОДНОГО ПРАЦІВНИКА ПІДПРИЄМСТВА ПІДВИЩИТЬСЯ, ТО ТРУДОМІСТКІСТЬ

- A. Теж підвищиться

- В. Знизиться
- С. Залишиться незмінною
- Д. Усе залежить від особливостей конкретного

підприємства

16.ЯКЩО ВИПУСК ПРОДУКЦІЇ ЗБІЛЬШИТЬСЯ, А КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗАЛИШАЄТЬСЯ НЕЗМІННОЮ, ТО ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

- А. Зростає
- В. Знижується
- С. Залишиться незмінною
- Д. Між наведеними показниками не існує прямого зв'язку

17.КОМПЛЕКС ПРИЧИН, ЯКІ СПОНУКАЮТЬ ПРАЦІВНИКІВ ДО ЦІЛЕСПРЯМОВАНИХ ДІЙ І Є РУШІЙНОЮ СИЛОЮ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ПОВЕДІНКИ НА ОСНОВІ ОСОБИСТОЇ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ І ЗАЛУЧЕННЯ ДО ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ - ЦЕ

- А. Мотивація
- В. Координація дій
- С. Психологія поведінки
- Д. Організація діяльності

18.ДО ПРЯМИХ МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ВІДНОСЯТЬ

- А. Форми та системи оплати праці
- В. Пільгове харчування
- С. Гнучкі робочі графіки
- Д. Просування по службі

19.ДО НЕПРЯМИХ МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ВІДНОСЯТЬ

- А. Форми та системи оплати праці
- В. Пільгове харчування
- С. Гнучкі робочі графіки
- Д. Просування по службі

20.ДО НЕГРОШОВИХ МЕТОДІВ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ВІДНОСЯТЬ

- А. Форми та системи оплати праці
- В. Пільгове харчування
- С. Гнучкі робочі графіки
- Д. Участь у прибутках

21.ЗГІДНО З ТЕОРІЄЮ ІЄРАРХІЇ ПОТРЕБ МАСЛОУ ДО ПЕРВИННИХ ПОТРЕБ ЛЮДЕЙ ВІДНОСЯТЬСЯ

- А. Фізіологічні

- В. Соціальні
- С. Потреба в повазі
- Д. Потреба в самовираженні

22. СУМА КОШТІВ, ОТРИМАНА ПРАЦІВНИКОМ ЗА СВОЮ ПРАЦЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ — ЦЕ

- А. Номінальна заробітна плата
- В. Реальна заробітна плата
- С. Прибуток робітника
- Д. Прожитковий мінімум

23. ЗМІНУ В РІВНІ РЕАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ МОЖНА ВИЗНАЧИТИ, ПОРІВНЮЮЧИ ЗМІНИ В РІВНІ НОМІНАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЗІ ЗМІНАМИ В

- А. Рівні цін на товари та послуги
- В. Нормі прибутку
- С. Ставках оподаткування
- Д. Продуктивності праці

24. ДО СФЕРИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЗГІДНО З ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ НАЛЕЖИТЬ РЕГУЛЮВАННЯ

- А. Мінімальної заробітної плати
- В. Оплати праці в організаціях, що фінансуються з бюджету
- С. Розмірів посадових окладів керівників державних підприємств
- Д. Усі наведені відповіді правильні

25. У ТАРИФНО-КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ДОВІДНИКУ ВІДОБРАЖЕНО

- А. Вимоги до знань і вмінь робітників
- В. Тарифні коефіцієнти
- С. Тарифні ставки
- Д. Форми та системи заробітної плати

26. ОСНОВНИЙ ЗАРОБІТОК ПРАЦІВНИКА У РАЗІ ПОГОДИННОЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ

- А. Відпрацьованим часом і тарифною ставкою
- В. Відпрацьованим часом і відрядною розцінкою
- С. Обсягом виконаної роботи і відрядною розцінкою
- Д. Обсягом виконаної роботи і тарифною ставкою

27. У РАЗІ ВІДРЯДНОЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ ОСНОВНИЙ ЗАРОБІТОК ПРАЦІВНИКА ВИЗНАЧАЄТЬСЯ

- A. Обсягом виконаної роботи у натуральному вимірі і тарифною ставкою
- B. Нормативною трудомісткістю роботи і відрядною розцінкою за одиницю продукції
- C. Обсягом виконаної роботи у натуральному вимірі та відрядною розцінкою
- D. Фактичною трудомісткістю роботи і відрядною розцінкою

28. ВІДРЯДНА РОЗЦІНКА — ЦЕ

- A. Показник збільшення розміру заробітної плати залежно від місця розташування підприємства
- B. Встановлений розмір добових виплат для відряджених робітників
- C. Середній тарифний коефіцієнт
- D. Розмір заробітної плати за одиницю продукції чи роботи

29. ОПЛАТА ПРАЦІ РОБІТНИКА В МЕЖАХ УСТАНОВЛЕНИХ НОРМ ЗА ПРЯМИМИ ВІДРЯДНИМИ РОЗЦІНКАМИ, А ВИРОБІТОК ПОНАД НОРМИ — ЗА ПІДВИЩЕНИМИ Є ХАРАКТЕРНОЮ ДЛЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

- A. Прямої відрядної
- B. Відрядно-преміальної
- C. Погодинно-преміальної
- D. Відрядно-прогресивної

30. ДЛЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ДОПОМІЖНИХ ПРАЦІВНИКІВ І ПІДСОБНИКІВ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ

- A. Пряма відрядна
- B. Непряма відрядна
- C. Акордна
- D. Бригадна

31. ВСТАНОВЛЕННЯ РОЗЦІНКИ ВІДРАЗУ ЗА ВЕСЬ ОБСЯГ РОБІТ З ВСТАНОВЛЕННЯМ ТЕРМІНУ ЇЇГО ВИКОНАННЯ Є ХАРАКТЕРНИМ ДЛЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ

- A. Непрямої відрядної
- B. Прямої погодинної
- C. Акордної

- D. Відрядно-прогресивної
32. ДО ПОГОДИННОЇ ФОРМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НАЛЕЖИТЬ
- A. Акордна система
 - B. Непряма відрядна система
 - C. Відрядно-преміальна система
 - D. Жодна з наведених систем
33. СИСТЕМА ОПЛАТИ ПРАЦІ, ЯКУ СЛІД ВИКОРИСТОВУВАТИ ПІДПРИЄМСТВУ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ, РЕЗУЛЬТАТ ПРАЦІ ЯКИХ НЕМОЖЛИВО НОРМУВАТИ, АЛЕ КЕРІВНИКИ ПРАГНУТЬ СТИМУЛЮВАТИ ЯКІСНЕ ВИКОНАННЯ НИМИ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ, Є
- A. Пряма відрядна
 - B. Погодинна
 - C. Погодинно-преміальна
 - D. Відрядно-преміальна
34. ОСНОВНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА — ЦЕ
- A. Будь-який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами
 - B. Встановлений державою розмір заробітної плати, нижче якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу
 - C. Будь який заробіток, що за трудовим договором виплачується працівникові за виконану роботу та надані послуги
 - D. Заробіток у вигляді винагород, інших заохочувальних і компенсаційних виплат
35. ДОДАТКОВА ЗАРОБІТНА ПЛАТА НЕ ВКЛЮЧАЄ
- A. Тарифні ставки
 - B. Доплати
 - C. Надбавки
 - D. Премії

ЗАДАЧА 1.

Проаналізувати вікову структуру персоналу підприємства. зробити висновки. Як свідчать дані таблиці, середньооблікова чисельність працівників за досліджуваний період збільшилася на 12

осіб (6,6 %) і становила 193 особи, у тому числі чоловіки – 127 осіб (65,8 %), жінки – 66 осіб або 34,2 % середньооблікового складу.

Працівники за віком зазнали певних змін. зокрема, збільшилася чисельність працюючої молоді з 12 до 16 осіб, однак категорія від 51 до 54 та 55 – 59 років збільшується вищими темпами, відповідно на 6 та 4 осіб. це пояснюється насамперед тим, що працівники передпенсійного віку не мають перспективи розвитку.

Таблиця

Якісний склад працівників ДП СП “Ювілейний” Полтавського району

Показники	Роки		
	1988	1989	1990
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	181	190	193
за статтю:			
чоловіки	94	125	127
жінки	87	65	66
за віком:			
до 28 років	12	15	16
29 – 50 років	133	128	131
51 – 54 років	19	25	25
55 – 59 років	17	22	21

ЗАДАЧА 2.

Розрахувати показники руху персоналу, якщо відомо, що середньооблікова чисельність працюючих становить 230 осіб. прийнято на роботу 4 осіб, звільнено 6 осіб.

Розв’язок

1. Коефіцієнт загального обороту:

$$K_{з.об} = \frac{ЧП_{пр} + ЧП_{зв}}{ЧП_{с.о}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{з.об}$ – коефіцієнт загального обороту персоналу, %;

$ЧП_{пр}$ – чисельність працівників, які прийняті на підприємство, осіб;

$ЧП_{зв}$ – чисельність працівників, які звільнені з підприємства, осіб;

$ЧП_{с.о}$ – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

2. Коефіцієнт обороту по прийому:

$$K_{\text{пр}} = \frac{\text{ЧП}_{\text{пр}}}{\text{ЧП}_{\text{с.о}}} \cdot 100 \%,$$

де $K_{\text{пр}}$ – коефіцієнт обороту по прийому, %;

$\text{ЧП}_{\text{пр}}$ – чисельність працівників, які прийняті на підприємство, осіб;

$\text{ЧП}_{\text{с.о}}$ – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

3. Коефіцієнт обороту по вибуттю:

$$K_{\text{виб}} = \frac{\text{ЧП}_{\text{зв}}}{\text{ЧП}_{\text{с.о}}} \cdot 100 \%$$

де $K_{\text{виб}}$ – коефіцієнт обороту по вибуттю, %;

$\text{ЧП}_{\text{зв}}$ – чисельність працівників, які звільнені з підприємства, осіб;

$\text{ЧП}_{\text{с.о}}$ – середньооблікова чисельність працівників, осіб.

Задача 3.

Визначити економію чисельності робітників за рахунок механізації виробничого процесу та підвищення продуктивності праці.

Таблиця

Вихідні дані для обчислення росту продуктивності праці

у СК “Іскра” Кременчуцького району

Показники	Роки		
	2019	2018	2017
Трудомісткість виробництва продукції, люд.-год./ц	30	27	25
Виробництво продукції, ц	1650	1590	1650
Ефективний фонд часу одного працівника, год./рік	1860	1860	1860
Коефіцієнт виконання норм виробітку	1,15	1,13	1,20

Розв'язок

1. Чисельність працівників у 2019 р.:

$$\text{ЧП}_{\text{б}} = \frac{\text{ОВ}_{\text{б}} \cdot \text{ТМ}_{\text{б}}}{\text{ФРЧ}_{\text{еф}} \cdot K_{\text{в.нв}}},$$

де ЧПб – базова чисельність працівників, осіб;
ОВб – базовий обсяг виробництва продукції, ц;
ТМб – базова трудомісткість виробництва, люд.-год./ц;
ФРЧ_{еф} – ефективний фонд робочого часу працівника за рік, год.;
К_{в.нв} – коефіцієнт виконання норм виробітку.

2. Економія чисельності працівників:

$$\Delta\text{ЧП} = \frac{(\text{ТМ}_{\text{зв}} - \text{ТМ}_{\text{б}}) \cdot \text{ОВ}_{\text{б}}}{\text{ФРЧ}_{\text{еф}} \cdot \text{К}_{\text{в.нв}}^{\text{зв}}},$$

де $\Delta\text{ЧП}$ – економія чисельності працівників, осіб;
ТМб, ТМ_{зв} – трудомісткість виробництва відповідно у базисному та звітному періодах, люд.-год./ц;
ОВб – базовий обсяг виробництва продукції, ц;
ФРЧ_{еф} – ефективний фонд робочого часу працівника за рік, год.;
К_{звнв} – коефіцієнт виконання норм виробітку у звітному періоді.

3. Ріст продуктивності праці:

$$\Delta\text{ПП}\% = \frac{\Delta\text{ЧП}}{\text{ЧП}_{\text{б}} - \Delta\text{ЧП}} \cdot 100$$

де $\Delta\text{ПП}\%$ – відносна зміна продуктивності праці, %;
 $\Delta\text{ЧП}$ – економія чисельності працівників, осіб;
ЧПб – базова чисельність працівників, осіб.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 10

ТЕМА 9. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

МЕТА: обґрунтувати структуру операційних доходів підприємства, визначити рівень собівартості основних видів продукції та її структуру.

Питання для самостійного вивчення

1. Зміна критичного обсягу виробництва продукції під впливом окремих чинників.
2. Класифікація витрат на виробництво за окремими ознаками.
3. Чинники, що впливають на собівартість продукції.

4. Напрями удосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

5. Поняття, роль і функції ціни у ринковій економіці. Види цін (тарифів) і сфери їх застосування.

I. Повторення теоретичного матеріалу:

1. Поточні витрати на продукування виробів (послуг), їх класифікація і структура.

2. Поточні витрати (собівартість продукції) як комплексний економічний показник.

3. Критичний обсяг виробництва продукції («точка беззбитковості»), графічний та аналітичний методи знаходження.

4. Кошторис виробництва і собівартість товарної продукції. Зміст і методика обчислення кошторису виробництва.

5. Розрахунки кошторису виробництва за окремими економічними елементами. Практичне значення та порядок розробки кошторису виробництва залежно від стадії і форми передбачення, наявності інформаційної бази, розміру підприємства.

6. Собівартість валової, товарної і реалізованої продукції. Витрати на одиницю обсягу товарної продукції.

7. Обчислення собівартості окремих виробів. Калькулювання та його місце в економічних розрахунках.

8. Об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат.

9. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Особливості калькуляції одиниці продукції, виготовленої з комплексної сировини і внаслідок товарообмінної операції (бартеру).

10. Прогнозування собівартості нових виробів на етапах їх розробки та освоєння виробництва; можливі методи прогнозування: питомих витрат, баловий, агрегатний, кореляційний.

11. Обґрунтування і вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України.

12. Стратегічні напрями регулювання поточних витрат на різногалузевих підприємствах.

13. Групи шляхів (чинників) зниження поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення організації виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва і підвищення якості продукції.

14. Методика визначення впливу окремих (сукупності) техніко-економічних чинників на зміну (зменшення, збільшення) поточних витрат.

15. Сутнісна характеристики, види, методи встановлення і регулювання цін на продукцію, послуги.

16. Методи встановлення ціни: собівартість плюс прибуток; забезпечення фіксованої величини прибутку; за рівнем поточних цін (конкуренції); за рівнем попиту тощо.

17. Визначення ціни на основі зворотної калькуляції. Система знижок і доплат до базової ціни.

18. Граничні ціни на окремі види продукції. Можливі напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні.

19. Цінова стратегія і цінова політика підприємства.

II. Виконання практичних завдань:

Задача 1

Керівники мобільного оператора незадоволені низьким рівнем прибутку. Він розглядає можливість закриття одного зі структурних підрозділів у м. Одеса. Бухгалтер мобільного оператора підготував таку інформацію, грн. (табл. 1).

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку

Стаття	Разом	Структурний підрозділ № 1	Структурний підрозділ № 2
Доходи від надання послуг мобільного зв'язку	750000	?	315 000
Змінні витрати	390000	?	180 000
Маржинальний дохід	360000	?	135 000
Постійні витрати, у т.ч.:	217 500	105 000	112
– виробничі	135 000	82 500	500
– на управління			52 500
Операційний прибуток (збиток)	67 500	37 500	30 000

Необхідно визначити як вплине на результати діяльності мобільного оператора закриття структурного підрозділу № 2 у м. Одеса, якщо це дозволить

скоротити постійні виробничі витрати на 40 000 грн., а постійні витрати на управління – на 10 000 грн.

Задача 2

Підприємство виготовляє і продає в середньому за рік 30 тис. виробів з аксесуарів для мобільних телефонів за ціною 70 грн. Змінні витрати на один виріб – 50 грн., річні постійні витрати – 300 тис. грн. Скільки треба виготовляти (продавати) виробів з аксесуарів для мобільних телефонів, щоб за даних умов одержати 400 тис. грн. прибутку за рік?

Рішення:

1. Визначимо натуральний вимір обсягу продукції:

$$N_{\text{Ц}} = \frac{\text{ПВ} + \text{П}_{\text{Ц}}}{\text{Ц} - \text{ЗВ}_{\text{од}}}$$

2. Що це правильно, перевіримо прямим обчисленням прибутку за даного обсягу виробництва аксесуарів для мобільних телефонів:

$$\text{П}_{\text{Ц}} = N_{\text{Ц}} (\text{Ц} - \text{ЗВ}_{\text{од}}) - \text{ПВ};$$

Задача 3

Фактичний обсяг виготовлення аксесуарів для мобільних телефонів 25 тис. шт., а обсяг беззбиткового виробництва аксесуарів для мобільних телефонів – 20 тис. шт. Визначити скільки складатиме коефіцієнт безпеки виробництва аксесуарів для мобільних телефонів.

Рішення:

Для цих умов коефіцієнт безпеки виробництва становитиме:

$$K_{\text{без}} = (Q - Q_{\text{без}}) / Q;$$

Задача 4

На основі даних, наведених у табл. , розрахувати собівартість 1 грн. доходів за видами послуг зв'язку і провести порівняльний аналіз.

Таблиця

Вихідні дані для розрахунків

Найменування показників, тис. грн.	Види послуг зв'язку	
	1	2
Доходи операційної діяльності	550,6	200,7
Витрати операційної діяльності	250,7	670,3

Рішення:

1. Визначаємо собівартість 1 грн. доходів:

$$C = \frac{B}{D},$$

де B – витрати операційної діяльності; D – доходи операційної діяльності;

2. Визначаємо відносну й абсолютну зміну показників, табл.

Таблиця

Розрахункові дані

Найменування показників	Види послуг зв'язку, тис. грн.		Абсолютні зміни	Відносні зміни, %
	1	2		
Доходи операційної діяльності	550,6	200,7		
Витрати операційної діяльності	250,7	670,3		
Собівартість 1 грн. доходів				

Задача 5

З використанням системи "директ-костинг" з'являється можливість оперативного реагувати на зміну кон'юнктури, установлювати ціни реалізації більш обґрунтовано, що особливо важливо при зниженні платоспроможного попиту або виходу підприємства на ринок з новим видом послуг. Таким чином, потрібно визначити наскільки ефективне

зниження ціни на послугу зв'язку. За умови, що підприємство щомісячно надає послуг «X» у кількості 50 разів. Загальні витрати підприємства зв'язку складають 50000 грн., у тому числі 20000 грн. – постійні витрати. Відпускна ціна послуги складає 1400 грн. Дослідження ринку прогнозує збільшення надання послуги на 15% при зниженні ціни на 100 грн.

Рішення:

1. Рішення на основі даних про повні витрати.

Загальні витрати підприємства зв'язку на надання послуги «X» складають
 $50000/50 = 1000$ грн.

2. Прибуток від усієї виробничої програми складе:

– за існуючої ціни: $(1400 - 1000) 50 = 20000$ грн.;

– за планованої ціни: $(1300 - 1000) 50 \cdot 1,15 = 17250$ грн.

Висновок. Отже, за існуючої ціни підприємство зв'язку отримує великий прибуток, і зниження цін недоцільне.

Задача 6

При системі “директ-костинг” визначити два фінансові показники: маржинальний дохід і прибуток. Вихідні дані у табл.

Таблиця

Вихідні дані для розрахунків

Найменування показників	Значення, тис. грн.
Виручка від реалізації продукції (В)	1000
Змінні витрати (ЗВ)	600
Постійні витрати (ПВ)	200

Рішення:

1. Визначаємо маржинальний дохід (МД):

$$МД = В - ЗВ;$$

2. Визначаємо прибуток (П):

$$П = М - ПВ;$$

Задача 7

При системі “директ-костинг” визначити маржинальний дохід ВАТ

«Укртелеком», якщо ціна на ремонт кабельної лінії складає 500 грн., а середні змінні витрати з формування послуги складають 300 грн.

Рішення:

Маржинальний дохід ВАТ «Укртелеком» визначається за формулою:

$$МД = ЧД - ЗП ,$$

Задача 8

При системі “директ-костинг” провести аналіз витрат прибутку за наступних вихідних даних, табл.

Таблиця

Вихідні дані для розрахунків

Найменування показників	Значення, тис. грн.
Виручка від реалізації	1100
Змінні витрати	800
Постійні витрати	150

Рішення:

1. Визначимо маржинальний дохід (МД):

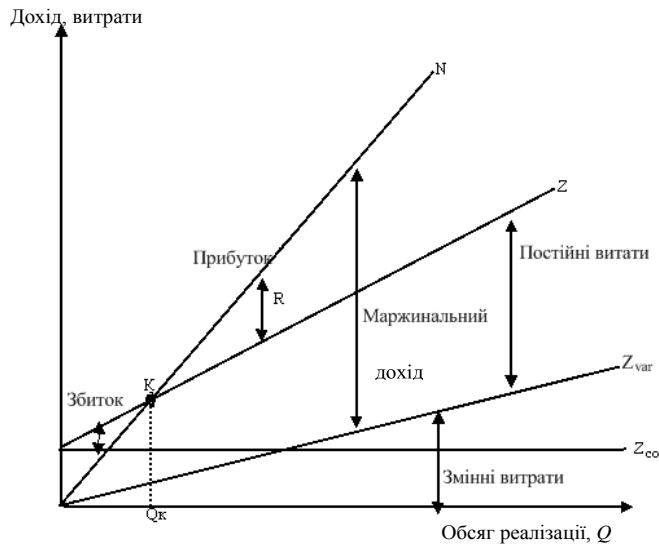
$$МД = В - ПВ,$$

2. Визначаємо прибуток (П):

$$\Pi = \text{МД} - \text{ПР},$$

3. Будуємо графік взаємозв'язку показників реалізації, витрат і прибутку.

У прямокутній системі координат будується графік залежності собівартості (витрат і доходу) від кількості послуг зв'язку, що надаються (див. рис. 1). По вертикалі відкладаються дані про собівартість і дохід, а по горизонталі – кількість одиниць послуги зв'язку.

$\Pi_{\text{сeтB}}$ – постійні витрати; $T_{\text{бeз}}$ – точка критичного обсягу виробництва

Рисунок 1. Графік взаємозв'язку показників реалізації, витрат і прибутку

Висновок. У точці критичного обсягу виробництва $T_{\text{бeз}}$ немає прибутку, але немає і збитку. Праворуч від неї знаходиться область чистих прибутків. Для кожного значення кількості одиниць послуг чистий прибуток визначається як різниця між величинами маржинального доходу і постійних витрат. Зліва від критичної точки знаходиться область чистих збитків, яка утворюється в результаті перевищення величини постійних витрат над величиною маржинального доходу.

. Виконання практичних завдань:

Визначити структуру операційних витрат підприємства і зробити відповідні висновки (табл. 1).

Таблиця 1

Структура операційних витрат за елементами підприємства

Показники	20__ р.		20__ р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Матеріальні витрати				
Витрати на оплату праці				
Відрахування на соціальні заходи				
Амортизація				
Інші операційні витрати				
Всього				

Висновки: _____

Визначити структуру прямих витрат підприємства на виробництво основних видів продукції і зробити відповідні висновки (табл. 2).

Таблиця 2

Структура прямих витрат основних видів продукції підприємства

- за 20__ р.

№ п/п	Основні показники				
		Сума, грн.	Питома вага, %	Сума, грн.	Питома вага, %
1.	Прямі матеріальні витрати				
	в т. ч. корми				
	насіння				
	нафтопродукти				
	послуги сторонніх організацій				
	решта матеріальних витрат				
2.	Витрати на оплату праці				
3.	Інші прямі та загальновиробничі витрати				
	в т. ч. амортизація необоротних активів				
	відрахування на соціальні заходи				
	решта прямих та загальновиробничих витрат				
ВСЬОГО :			100		100
Собівартість 1 ц, грн					
виробнича					
комерційна					
Ціна 1 ц, грн					
Прибуток в розрахунку на 1 ц, грн					

Висновки: _____

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 11

Тема 10. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

МЕТА: провести аналіз ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства, сформулювати здатність проводити комплексні економічні розрахунки з метою обґрунтування управлінських рішень та виявлення резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств.

Питання для самостійного вивчення

1. Державна політика оподаткування та прибутковість підприємств.
2. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах АПК.
3. Зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва.
4. Рівень прибутковості підприємств різних галузей економіки України.
5. Динаміка та шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.

I. Повторення теоретичного матеріалу:

1. Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації).
Складання фінансового плану підприємства (організації).
2. Прибутковість (дохідність) підприємства. Валовий, чистий та реінвестований прибуток.
3. Практика використання прибутку (доходу) підприємства.
4. Визначення суми прибутку до оподаткування.
5. Рентабельність як відносний показник ефективності діяльності підприємства.
6. Рентабельність товарної продукції (продажу) та окремих виробів.
7. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства. Методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства.
8. Групи показників для оцінки прибутковості, ліквідності, оборотності, стабільності та ділової активності, методи їх обчислення.
9. Економічний ефект, диференціал (фінансовий ліверидж) і коефіцієнт фінансового важеля.
10. Сутнісна характеристика і вимірювання ефективності виробництва.
11. Змістова характеристика видів ефективності:
 - за наслідками - економічної та соціальної;
 - за місцем отримання ефекту - локальної (госпрозрахункової) та народногосподарської;
 - за ступенем збільшення ефекту - первісної та мультиплікаційної;
 - за метою визначення - абсолютної та порівняльної.
12. Система показників ефективності виробництва (узагальнююча); показники використання праці (персоналу), виробничих фондів, фінансових коштів.
13. Класифікація чинників підвищення ефективності виробництва за певними ознаками:
 - джерелами зростання; напрямками розвитку і вдосконалення виробництва;
 - місцем реалізації у системі управління виробництвом.
14. Внутрішні чинники підвищення ефективності виробництва («тверді» - технологія, устаткування, матеріали та енергія, виробниці; «м'які» - організація і системи, працівники, методи роботи, стиль управління).
15. Зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва: державна економічна і соціальна політика, інституційні механізми, інфраструктура, структурні зміни в суспільстві та економіці.

II. Виконання практичних завдань:

Визначити основні показники ефективності реалізації продукції на підприємстві.

Таблиця 1

Результати реалізації основних видів продукції підприємства

у 20__ р.

Види продукції	Кількість, ц	Виручка		Повна собівартість продукції		Прибуток (збиток)		Рівень рентабельності, %
		всього, тис. грн.	1 ц, грн.	всього, тис. грн.	1 ц, грн.	всього, тис. грн.	1 ц, грн.	
Зернові								
Соняшник								
Овочі								
Молоко								
Приріст ВРХ								
Приріст свиней								

Висновки: _____

Визначити показники фінансових результатів діяльності підприємства в таблиці 2.

Таблиця 2

Фінансові результати діяльності підприємства _____

Стаття	20__ р.	20__ р.	20__ р. у % до 20__ р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції			
Податок на додану вартість			
Акцизний збір			
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції			
Собівартість реалізованої продукції			
Валовий прибуток			
Інші операційні доходи			
Адміністративні витрати			
Витрати на збут			
Інші операційні витрати			
Фінансові результати від операційної діяльності - прибуток			
Фінансові доходи			
Фінансові витрати			
Інші витрати			
Фінансові результати від звичної діяльності до оподаткування – прибуток (збиток)			
Фінансові результати від звичної діяльності			
Чистий прибуток			

Висновки: _____

На основі методики обчислення рентабельності: виробничих засобів; сукупних активів; власного (акціонерного) капіталу визначити показники рентабельності підприємства в таблицях 3–4.

Таблиця 3

Вихідні дані для аналізу рентабельності

Показники, тис. грн.	20__ р.	20__ р.	20__ р. у % до 20__ р.
1. Чистий прибуток			
2. Прибуток від звичайної діяльності			
3. Прибуток від операційної діяльності			
4. Валовий прибуток			
5. Собівартість реалізованої продукції			
6. Чистий виторг від реалізації продукції			
7. Валюта балансу			
8. Власний капітал			

Таблиця 4

Розрахунок показників рентабельності

Показник	20__ р.	20__ р.	Відхилення, %
Рентабельність сукупних активів			
Рентабельність власного капіталу			
Валова рентабельність продажів			
Операційна рентабельність продажів			
Чиста рентабельність продажів			

Висновки: _____

Для самостійного підсумкового економічного аналізу підприємства необхідно провести розрахунки і зробити висновки за даними таблиці 5.

Таблиця 5

Основні економічні показники діяльності підприємства

Показники	одиниці виміру	20__ р.	20__ р.
1. Закріплено землі, всього:	га		
з них : ріллі	га		
2. Середньорічна чисельність працівників с.-г. виробництва	чол.		
з них: в рослинництві	чол.		
тваринництві	чол.		
3. поголів'я тварин і птиці	ум. гол.		
4. Вартість валової продукції в порівняльних цінах 2005 р.	тис. грн.		
в т.ч.: рослинництва	тис. грн.		
тваринництва	тис. грн.		
5. Вироблено валової продукції на 1 працівника	грн.		
в т.ч.: рослинництва	грн.		
тваринництва	грн.		
6. Середньорічна вартість основних виробничих засобів	тис. грн.		
7. Середньорічна вартість оборотних засобів	тис. грн.		
8. Виручка від реалізації продукції	тис. грн.		
в т.ч.: рослинництва	тис. грн.		
тваринництва	тис. грн.		
9. Фондозабезпеченість	тис. грн.		
10. Фондоозброєність	тис. грн.		
11. Фондовіддача	грн.		
12. Фондомісткість	грн.		
13. Прибуток (збиток)	тис. грн.		
в т.ч.: рослинництва	тис. грн.		
тваринництва	тис. грн.		
14. Рівень рентабельності	%		
в т.ч.: рослинництва	%		
тваринництва	%		
15. Фонд оплати праці, всього	тис. грн.		
16. Середньорічна зарплата одного працівника, грн.			
17. Рівень прибутку по підприємству, %			

Висновки: _____

2. Необхідні для проведення аналізу дані наведені в табл. 6, розрахунок показників ділової активності виконаний у табл. 7

Таблиця 6

Дані з балансу і звіту про фінансові результати

Показники, тис. грн.	У базисному році	У звітному році
1. Валюта балансу	750	720
у тому числі:		
2. Необоротні активи	435	450
3. Оборотні активи	315	270
з них:		
3.1. Товарно-матеріальні запаси	192	171
3.2. Дебіторська заборгованість	99	84
3.3. Грошові активи	24	15
4. Власний капітал	540	531
5. Довгострокові зобов'язання	30	33
6. Кредиторська заборгованість	180	156
7. Чистий виторг від реалізації продукції	984	877

Таблиця 7

Розрахунок показників ділової активності

Показник	Базисний період	Звітний період	Відхилення
Коефіцієнт оборотності активів			
Коефіцієнт оборотності запасів			
Термін обігу запасів, днів			
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості			
Термін обігу дебіторської заборгованості, днів			
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості			
Термін обігу кредиторської заборгованості, днів			
Тривалість операційного циклу, днів			
Тривалість фінансового циклу, днів			

Висновки: _____

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 12
ВИКОНАННЯ РУБІЖНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ №2

Рекомендована література

№ з/п	Підручники, навчальні посібники	Кількість примірників у бібліотеці або на кафедрі для базової літератури
Базова		
1	Економіка підприємства: навчальний посібник / О. М.Бандурка, Є. В. Ковальов, М. А.Садиков, О. С. Маковоз; за заг. ред. О. М. Бандурки. – Харків: ХНУВС. – 2017. – 192 с.	Електронний варіант
2	Яркіна Н.М. Економіка підприємства : Навч. посіб. / Н. М. Яркіна. – Вид. 2-ге перероб. і доп. – К. : Видавництво Ліра-К, 2017. – 600 с.	Електронний варіант
3	Економіка підприємства: магістерський курс : навчальний посібник./ за ред. проф. А.І. Яковлева, доц. Ларки Л.С. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 516 с.	Електронний варіант
4	Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – 378 с.	Електронний варіант
5	Економіка підприємства: Навч. посібник / уклад. Н. В. Романченко, Т. В. Кожемякіна, К. В. Пічик. — Київ: НаУКМА, 2018. — 343 с.	Електронний варіант
6	Економіка підприємства.: навчальний посібник./ за ред. проф. А.І. Яковлева, доц. Ларки Л.С. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 516 с.	Електронний варіант
Допоміжна		
7	Douglas Bernheim, B. And Antonio Rangel. «behavioural public economics». The New Palgrave Dictionary of Economics. Second Edition. Eds. Steven N. Durlauf and Lawrence E. Blume. Palgrave Macmillan, 2018.	
8	Psychological Dimensionsof Culture, Economics, Management: Science Journal. VIII, 2016. 78 p.	
9	The New Palgrave Dictionary of Economics Online. Palgrave Macmillan. 07 February 2016.	
10	Перехідна економіка: підручник / за ред. В.М. Геєця. – К.: Вища школа, 2016. – 590 с.	

15. Інформаційні ресурси

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України <http://dspace.nbuv.gov.ua>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRNsoc_gum/EkUk/index.html
- 3.. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Офіційний сайт Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>